סימן כ"ז.

חדשי השנה

חלק א'.

במסכת ערכין (ד' ט"ב) במשנה אין פותחין מחדשים כו' ולא נראה כו'. ובגמ' מאי לא נראה אמר רב הונא לא נראה לחכמים כו', עד סוף הסוגיא.

בפתח דברי המשנה יעמוד המתבונן ויסתכל במאי מיירינן הכא ותנא היכא קאי שמניחל מיין החדשי' המעוברי' ולעומתם החסרים בתרבעה ושמונה בשנה, הלא בזמן המשנה היו מקדשין עפ"י הראיי', ורחיית הלבנה הדרושה הי' להם לעינים אם להסר או לעבר כל חדש, ואיך תתן המשנה הקלנה כמניני תרבעה ושמונה? וכמשם שיטה לב הקורא לחשוב שהכללים האלה לא נאמרו על זמן קדום עפ"י הראיי' רק נאמרו לזמן העתיד, שהנו חכמים סן לא יהי' ד"ד קבוע לקדש על הראיי' מפני הגלות וגזירות השמד שהי' בימיהם, ואמרו לנו כללים איך לקבוע הדשים ושנים עפ"י חשבון כמו שאנחנו נוהגים היום בקביעותינו, אבל כמעט יניע הקורא בו ירחה שאי אפשר לומר כן, מפני שאם נבקר בסדר קביעותינו היום לא נמלא שום שנה מתרבעה חדשים מעוברים ושמונה חסרים ולא לישנא, רק שנה בסדרה היא שנה חדשים מעוברים ושנה חסרים (שנ"ה ימים), ושנה שלימה היא שבעה מעוברים ואחד חסרים (שנ"ה ימים), ושנה חסרה היא ז' חסרים וה' מעוברים (שנ"ג ימים), והו בשנים הפשוטות. ובמעוברות, ו' חדשים מעוברים ושנה חסרים (שס"ד ימים). בשסדרן, ז' חסרים ושנה מעוברים (שס"ג ימים) בחסירות, ושמונה מעוברים ואחד חסרים (שפ"ה ימים) בשלמות, ולא נמלא שום שנה בקביעותינו נחלקת לתרבעה ושמונה. וכן בשפר ימי השנים אמרו שם בגמ' (ד"ט ע"ב) ואף שמואל שבר לה כרב הונא דאחר שמואל אין שנת לבנה פחותה מן שנ"ב יום ולא יתירה על שנ"ו יום הא כיצד כו'. ואלו בקביעותינו לא נמלא שנה מן שנ"ב יום ולא מן שנ"ו יום רק מן שנ"ג עד שנ"ה בפשוטות, ובמעוברות מן שפ"ג עד שפ"ה יום, בחשבון החדשים המלאים והחסרים כמו שנזכר לעיל.

ועוד דאמרינן שלה בגמ' (ד"ט) דאם כן קדיש אתי סיהרא תלתא יומי, קדיש אתי תרי יומי, מיתרא סיהרא, אתחזויי אתחוי' (סיהרא), שהכוונה בגלל שחשבו פן תקדים או תאחר ראיית הלבנה ג' ימים או שני ימים או אפילו יום אחד לפני ר"ה או לאחריו, הרי לנו בפירוש דבזמן קדום של הראיי' קיימינן דאו הבו לראיי' ולא למולד משא"כ עתה בקביעותינו שהושבין למולד ולא לראיי'.

וכן הכיתו שם (ע"ב) בגמ' ראי' לרב הונא מדכי שפשה ט' הסריס ונראה אדם בזמנו', שהוא ראייה הלבנה ולא מולד הלבנה. ומה שאמרנו שאז הבו לראיי' ולא למולד אין הכוונה שלא הבו לידע זמן המולד, שהרי בפירוש אמרו מחשבין את תולדתו' (ר"ה כ' ב'), רק הכוונה שלא הבו למולד לקבוע על פיו, אבל הבו לחשוב זמן המולד לאמיתי כדי לשער מתי יהי' זמן הראיי'. ומעולם לא קדשו את יום המולד לר"ה רק את יום שלאחר הראיי' והראיי' היתה בשקיעת החמה כמו יום אחר המולד ונמלא שלפעמים קבעו ר"ה ביום שלישי למולד, אבל לא פחות מיום שני למולד והוא אם הי' המולד בתחלת הלילה שאז הי' הראיי' בשקיעת החמה השנית והיום הבא קדשו לר"ה. לא כן בקביעותינו שאנו שקובעין יום המולד לר"ה אם אירע מולד זקן או אחד משארי הדחיות, ונמלא שסדר קביעותינו שהה משנה מכל וכל ממה שהי' בסדר קדום עפ"י הראיי'. ולכן תמוה מאד פירוש המפרשים שמפרשים זו הסוגיא על דרך סדר הקביעות שלנו לפי מולדות הלבנה ולפי מה שיש בין מולד שארי זה למולד שארי הבא בשעות והלקים שאינם ענין כלל להקביעה עפ"י הראיי', וכתב רש"י ז"ל בד"ה דאם כן, כו' (ד"ח סוף ע"ב) וז"ל, שבין מולד שארי זה למולד שארי הבא ד' ימים וח' שעות ותשע"ו הלקים, ואם מולד שארי זה שחהלת ליל שבת (ורלוני לומר שאז נקבע ר"ה בשבת) נמלא מולד שארי הבא בשמונה שעות ליום שרבע בשבת, וכשאנו מסדרים החדשים אחד מלא ואחד חסר נקבע ר"ה ביום המולד (שהו יום שרבע בשבת) שסדר תולדות הלבנה כו', וכשאנו עושין ז' מלאים נדחה ר"ה יום אחד לאחר המולד, ואם שמונה מלאים נדחה שני ימים, ואם השבה נדחה שלשה ימים". ע"כ, משמע מדבריו שקבעו ר"ה וה בשבת (ביום המולד), וכן הי' נקבע ר"ה הבא כד' (ביום המולד ג"כ) אילולא המלאים היתרים, ונמלא שבחשבה מלאים שנקבע בשבת ויסיהרא קדיש ביום ד' קדיש תלתא יומי, וכח' מלאים קדיש שרי יומי, וכו' מלאים קדיש חד יומא. אבל לפי האמת אם מולד שארי זה שחהלת ליל שבת ומולד שארי הבא כח' שעות ליום שרבע בשבת לא קבעו את ר"ה זה בשבת ולא את ר"ה הבא בד' בשבת, מפני שהראיי' שנהגו שקשים, וזמן הראיי' היה דוקא בשקיעת החמה שלאחר המולד ואז מתחיל ליל ר"ח, ואם המולד שהילת

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 74 הודפס ע"י א

ליל שבת תהי' הרחיי' כמועלי שבת ויום ח' יתקדם לר"ה, ואם מולד תשרי הבא בח' שעות ליום תרבע בשבת לא תוכל להיות הרחיי' בקביעת ההמה של יום ד' לאחר ט"ו שעות מן המולד, דכ"ד שעי מיכפי סיהרא, כמו שיתבאר ונדחה ר"ה ליום שני בשבת מטעם דלא אחוי סיהרא ומטעם ט' מלחים ידחה ליום ה' כדאיתקד, והשתא ליכא בט' מלחים רק תרי יומי, וכח' מלחים (שנקבע בשבת) רק חד יומא, וכו' מלחים ליכא ולא כלום, ומאי זה דאמרי "קדים אתי סיהרא תלתא יומי" "השתא אמי קדים אחי תרי יומי", "ואכתי חד יומא"? וכמאי דאמרי התם אליבא דעולא "מייתרא סיהרא תלתא יומי", "מייתרא הרי יומי" "ואכתי חד יומא", יהי' בכל אחד מהם יום אחד יותר, מפני שמדרך הלבנה להם מולד תשרי זה בתחלת ליל שבת יהי' ר"ה זה בח' בשבת ואם מולד תשרי הבא בה' שני ליום ד' לא יהי' ר"ה הבא כ"ה בשני בשבת כאמור לעיל, ח"כ בט' תקריס שנקבע ר"ה הבא בשני בשבת מייתרא סיהרא ד' יומי בלא תהא נרחית עד תחלת ליל שבי, כנ"ל יבח' תקריס (שנקבע בג') מייתרא תלתא יומי, וכו' תקריס ג' יומי.

ואנחנן הייני מתקניס לח' פי' רש"י כמ"ש "ואם מולד תשרי זה בתחלת ליל שבת" שכוונתו על הרחיי' ור"ל שראויה תשרי זה בתחלת ליל שבת, "ומולד תשרי הבא" רצונו לומר ראויה תשרי הבא, שאם היי' רחיי' דהשתא בתחלת ליל שבת והשתי' לבנה הבאה בתחלת ליל ד', וזהו דבר המפסיר כמהלך החמתי בשבת בקלרה וחו' היי' בח' אל נכון מאי דאמרי דקדים או מייתרא סיהרא תלתא, תרי יומא, חד יומא, אכל ממה שכתב "מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום תרבע" וכן ממש"כ מקולם שכין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ד' ימים ח' שעות ותתע"ו חלקים נראה ברור שכוונתו על המולד דווקא, ועל המולד החמצעי שבקביעות שלנו היום, אכל מה לזה המולד בקדום על הרחיי'? זה המולד החמצעי הוא טוב ויפה לקביעותינו היום, שעל פיו יחינו כל נפולות ישראל את המועדים המקודשים כחותם הימים הקבועים כלי מחלוקת ביניהם מקנה הארץ ועד קנה החרן, כלי מוכל ומניח, וזו היא סנולה יקרה מאד. אכל בקדום על פי הרחיי' מסופקני אם השתמשו בזה המולד כלל. שפעמים הוא מאחר ופעמים הוא מקדים למולד החמתי שאותו היו צריכים לידע כדי לשער מתי תוכל להיות הרחיי'. ואי אפשר לי לייסב סי' רס"ו ז"ל.

איברא דרש"י סובר שהלבנה תוכל להרחות ביום שלשים מבעוד יום ואכף שתהא נרחית יוכלו העדים לבא להעיד בכ"ד והב"ד יקדשו את זה היום בעצמו לר"ח, עיין רש"י בד"ה משום הכי מחללין, (ר"ה י"ט ב') וד"ה אי דאיקלע (שם כ' א') וד"ה ושוב בחו שנים (שם כ"ה א'), ושפ"י אלו הסברות כתב פה שאם מולד תשרי זה בתחלת ליל שבת, ומולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום תרבע בשבת שנקבע ר"ה זה בשבת, ור"ה הבא ביום המולד, ולא הזכיר הרחיות (אולי סמך עמ"ש שם). אכל היינו במליחות שתהא הלבנה נרחית ביום שלשים אף לא ביום ל' קודם שקיעת החמה, ומעולם לא נתקדם יום הרחיי' וכש"כ יום המולד לר"ח, רק היום שאחר הרחיי' נתקדם.

והתום' כד"ה מאי שנא תשעה דלא (שם ד"ט א'), אף שהרגישו בזאת הקושיא, דבזמן קדום על הרחיי' תיירין, ולכן נעשו בה ונרפו את הרחיי' למולד, שכתבו בקושייתם הרחשונה "דשית שני מיכפי סיהרא ולא תרחה עד למחר כו'. וכן בכל הסוגיא הם מלרפים את הרחיי' להמולד ועל פיה יחשבו את הקביעות, אכל מאי אהני לן שהם ג"כ קובעים את יום הרחיי' לר"ח, ומוכרים ג"כ שתוכל הלבנה להרחות ביום שלשים או ביום ל"א מבעוד יום, וזה יום הרחיי' שעבר מקלתו או רובו יתקדם לר"ח; ואינו כן. רחיית הלבנה החדשה היא כמו שאמרנו דיוקא בשקיעת החמה לא מבעוד יום, ומקדמין את יום המחרת לר"ה לא יום הרחיי' שעבר. וכזה נפלו כל בניני התים וכל חשבונותיהם בהא דקדים סיהרא ומייתרא סיהרא, שהם קובעין ר"ח ביום שאינו נקבע בזמן קדום עפ"י הרחיי'.

וקושיותם הרחשונה היא בעצמה חמוה מאד, והתירוץ עוד יותר תמוה. דהקשו שם ויל, "ליבי דמשכחת דלא מקדים שני ימים בגון דמולד קיבוע שעבר היי' ביום *) [ו' יו"ד שעות ונקבע ר"ה בו ביום שני ד"ת תתע"ו על ז' יו"ד ונמלא מולד של ר"ה זו ד' י"ח תתע"ו] ושית שני מיכפי סיהרא' כו' ע"כ. ועיין הקושיא הוא, למה להנם לחוקמא למתניתין בשנה מפוברת דוקא והלא משכחת לה דלא מקדים תרי יומי אף בשנה פשוטה בגון דמולד קיבוע שעבר היי' בז' יו"ד שעות ונקבע ר"ה בו ביום, ושני ד"ה תתע"ו כו', ולא תרחה עד למחר ביום ה' דלא מקדים

*) המלות הנוספות בין שני הלאי מרובע השתקתי מנוסח "השיטה מקובלת" שמביא זו הקושיא בשם בד"ה ושבור שנה חדש תנן, וז"ל הקצה מורי הרמ"ר בלא שנה כו', והרחי' שואת היא קושית התום' הם לבני התום' בעצמם בח"ד וז"ל "ויקשה השתא להא דאמרי לא שני דמשתקד היי' המולד בז' י' שעות כו', שכוונתם על הקושיא שהקשו לעיל "ליבי דמשכחת" כו', שזהו תירוצם על זהו הקושיא.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 75 הודפס ע"י

מקדים רק הד יומא, ור"ל שכוה החופן לא תהא הלבנה נראית עד יום ה', ואותו היום ראוי לקבוע בו ר"ה. וע"י המלחים נקבע כיום שני, והשתא לא קדמה ראיית הלבנה לקיבוע אלא יום אחד" (לשון התוס' שם).

והנני רואים דעת התוס' דר"ה דאשתקד שהי' מולדו ז' יו"ד נקבע בשבת אף שהם מלריכים הראיי' מ"מ לדעתם דרק בית שני מיבסי סיהרא ובלן נשתרו עוד י"ד שעות מיום ז' וארחה בו ביום לכן נקבע ר"ה בו ביום, וכן ר"ה הבא שנראה הלבנה ביום ה' הי' נקבע ביום ה' לולא הח' מלחים שנקבע ביום שני, וקדיש סיהרא תר יומא. וזה נראה ברור מדעת התוס' בכל הסוגיא כולה שהיו כ"ד קובעים את יום הראיי' לר"ה אף אלא נראית הלבנה כ"א זמן מועט קודם הלילה, היו מקדמין את היום הזה שנעשה לעורב, וזה לא נראה ולא נמלא בכל סוגיות הש"ס, דמאי דתנן בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום כו' (ר"ה ל' ב') כע"כ הש העדים שראו את הירח אתמול בשקיעת החמה, דאלו היום, אלא הלבנה ההדשה היא נראית ביום שלשים מבעוד יום, ומבן התם התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה, והוא כדי שיהי' שהות ביום להקריב המוספין ותמיד השרב ונסכיהם ולומר שירה שלא בשיכום (נמ' שם), ואיך יראו את הלבנה ביום ל' קודם מנחה גדולה ואף קודם מנחה קטנה ואינה נראית כזה היום כ"א סמוך לאחר שקיעת החמה והכסיף התחתון הש לא בשקיעת החמה של אתמול, של יום כ"ט שהי שלשים? ובדרך המציאות הי' המולד כמו יום קודם לזה הראיי', וקביעות כזה ר"ל שנקבע ר"ה ביום שאחר הראיי' היא לחשבון התוס' נקראת דקדים סיהרא חד יומא, אבל בימות בן הוא דרך הקביעות, ולא קדים סיהרא ולא כלום. (רק הש נראה הלבנה בשקיעת החמה שלאחר יום כ"ח וקבעו ביום שלשים זהו קדים חד יומא, ואם קבעו ביום ל' קדים תרי יומי).

והקושיא בעלמה היא תמוה. דאמרי ליבני דמשכחת כו' פי' יתרן הגמרא דמשכחת בחופן דלא מקדיס תרי יומי. וזהו חופן זמן המולד בלל. וקשה מאי משכחת חופן אחד דלא מקדים, הלא אנחנו מבקשים דלא מקדים תרי יומי בשום חופן? דהא דאמרי בגמרא "קדים אחי סיהרא תלתא יומי, השתא אמי קדים אלא תרי יומי" על ברחינו אין הכונה שבודאי מקדים אלא הימים, שהרי פעמים בא בחרוכה ופעמים בא בקלרה, ואם בא בחרוכה אינו מקדים ג' ימים בש' מלחים ולא שני ימים בח' מלחים, רק הכוונה היא דאפשר וקרוב הוא דקדים ג' ימים בש' מלחים ואפשר דקדים ב' ימים בק' מלחים כשלא תלך בחרוכה. והקשו "השתא אמי" אין יעשו ה' מלחים הלא אפשר וקרוב כמו שהוא ברוב שנים דקדים תרי יומי ואנחנו עלמא על כ"ד. והו קושית הגמ'. ועתה מה ענין לקושית התוס' "ליבני דמשכחת דלא מקדים" כו', הלא אף אי משכחת חופן אחד דלא מקדים משכחת כנגדו הרבה חופנים דמקדים? ואי תימא שזה החופן הוא הנאי לשנות מלחים, נימא לך שגם כזה החופן קושית הגמרא עומדת במקומה שכתבו "כגון דמולד קבוע שעבר הי' בו' יו"ד. שהי ד' ה' תתע"ו על ז' יו"ד ונמלא מולד דהשתא ד' י"ח ושית שעי מיבסי סיהרא ולא תרחה עד למחר ביום ה' ונמלא דלא מקדים רק הד יומא", הלא אף אם מולד ז' י' הי' מולד החמיתי עוד לא נודע ולא נמלא דמולד דהשתא הוא ד' י"ה, מפני שזה ד' ח' התע"ו הוא חשבון החמנעי אבל החמיתי פעמים מקדים ופעמים מאחר, ואם יקדים החמיתי ויהי למשל ד' ט"ו או אפי' ד' י"ז ושית שעי דמיבסי סיהרא, יאחרו עוד ג' שעות או אפי' שפה אחת עד הלילה שאוכל הלבנה להראות בהם, לדעת התוס', ונמלא דקדים תרי יומי? *) ומזה הטעם לא יגדרי שאחרי ההשבונות של התוס' בכל הסוגיא מפני שכולם נמיס על חשבון החמנעי שאנחנו משתמשים בו לקביעותינו היום ואינו ענין לקדום ע"פ הראיי', ותמיהני איך ירגה לפרש דברי המשנה הא דשנינן מ' מעוברים מליבא דרב הונא שהוא על תנאי זמן המולד החמנעי שהוא נותן מדה וקנה שוה לכל החדשים. וכי לא ידעו שפעמים בא בחרוכה ופעמים בא בקלרה? זמן המולד, זה או זה, אינו יכול להיות חופן ואנחנו לשנות מעוברים, החמנעי אינו בחוש ואין לו יתם עם הראיי' שהיא חושיית, והחמיתי הוא נע ונד ואינו יכול להיות אמת המדה. ובגמרא התנו רק תנאי אחד לה' מעוברים, והוא, שיהי השנה שלפניו מעוברת. אבל תנאי זמן המולד מאן דכר שמיה, ולדברי התוס' יש שם שני תנאים, תנאי שנה המעוברת, ונוסף עליו תנאי זמן המולד אף לפי המסקנא. דאי לעולם קאני ריש כו' י"ה וסיפא בתחילת השבת, ואי ריש וסיפא בהד נוונא הכל בו' י"ה ע"ש. והדברים תמוהים.

וכן מה שהקשו התוס' מדתניא נטר"ד דמקדים תרי יומי זהו לפי כשרתם דבית שני מיבסי סיהרא ותהי הלבנה נראה ביום ג' בעוד היום גדול, וג"כ כפי כשרתם שהקביעה היא ביום הראיי', שהי ראוי להקבע בג' ונהנה ליום ה'. אבל כאמת לא הראיי' יכול להיות ביום ג' שמעולם לא נראה הלבנה בש"ו שעות אחר המולד. (וע"ד המאמר "בית שני מיבסי סיהרא" ידוכר בו בקרוב.) ולא תראה עד שקיעת החמה של יום ד', והקביעה היא ביום ה' ונמלא דלא

*) מלבד מה שהקשינו למעלה לנקדום שפ"י הראיי' לעולם לא קבעו ר"ה ביום המולד. כ"א ביום שאחר הראיי'.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 76 הודפס ע"י אור

דלא מקדים כלל בקביעה שפ"ו הרחוי .

וכן הא דלא דחו השתא יום ז' לקיים מצות סופר לאו משום דזימנין דמקדים תרי יומי , דלא מקדים רק חד יומא ואפילו הי' המולד בה' י"ח , מפני שלא תרחה הלבנה עד יום ו' בשקיעת החמה ויום ז' הוא הרחוי לקביעה ואי דמיגן לי' ליום ח' לא הוי מקדים רק חד יומא.. אלא הטעם דלא דחינן השתא יום ז' משום סופר הוא מפני שמנהגו עושים ר"ה שני ימים , וביומא תריכתא דמי , ותוקעין בזה יום ח' שהוא כ' דר"ה כיון כך וכיון כך , וכמ"ש התוס' בד"ה לא היקלע (סוכה מ"ג ב'), וכן בזמן המקדש כשתקנו לעשות היום קודם ולמחר קודם תקנו להקריב את המוספין. ביום שני , כן מנהגו עושים היום קודם ומחר קודם ותוקעין ביום שני. ואי אפשר לנו לדחות יום ז' , מפני שהמולד דהשתא הוא מן ה' י"ח ולמטה ממלא מולד דחשתקד בשנה פשוטה הי' מן ח' שר"ד ולמטה ונדחה ליום כ' , וממלא ימות השנה עד יום ז' דהשתא שב"ה ימים , וכמעוברת הי' מולד דחשתקד מן ו' כ' תל"ח ולמטה ונדחה ליום ז' וממלא ימות השנה עד יום ז' דהשתא שפ"ה ימים , ולא נוכל לדחות עוד את יום הז' מפני שהרי שנה הפשוטה מן שכ"ו ימים לו ח' חדשים מעוברים ואלול כיוצאים , ושנה המעוברת שפ"ו יום גם' חדשים מעוברים ואלול כיוצאים , מה שלא ממלא כן בקביעתינו שאין לנו שנה פשוטה יותר על שכ"ה ימים ולא מעוברת יותר על שפ"ה ימים.*) לכן אימנים אנחנו שתקנו תקנות אבותינו, ומרויחים אנחנו את יום ערבה שלא יבא בשבת .

והתירוץ של התוס' הוא יותר תמוה , שכתבו וז"ל למשמע לי' שהמולד דחשתקד הי' ביום ו' י"ה כו'. וזה התירוץ נמוי על ההלטה לגבי כגל מיבסי סיהרא חדתא י"ח שעי ולגבי ח"י מיבסי שית שעי , ווחת ההלטה אין לה קיום כמציאות ולא בשכל האנושי. שתשכפה הלבנה מבני בבל י"ח שעי וכחותו המולד בעצמו תהבסי מבני ח"י רק שית שעי בעוד שאין בין בבל לא"י כאורך כמהלך היומי של שני המאורות רק כמו שעה אחת, ואין כאן שמים חדשים וארץ חדשה לאחד מהם מה שאין כן להבינו ? ובפרט לתת חק ולומר שזהו סדר הרחוי' לזה ולזה בכל מולד ומולד. לא הוא , דאי מיבסי סיהרא לגבי בבל י"ח שעי גם לגבי ח"י תתבסי י"ח שעי. שאם , למשל , שהי' המולד בחצי ליל שבת לגבי בבל ותהי לפ"ז נבסית מהם עד מוצאי שבת שהוא י"ח שעי. גם לגבי ח"י תהא נבסית י"ח שעי אם הי' המולד בהצי ליל שבת שלהם (שהוא מאוחר בשעה אחת) ולא ירחוה עד מוצאי שבת, ואי שית שעי מיבסי לגבי ח"י גם לגבי בבל לא תהא נבסית יותר. שאם נולד קודם חצות יום שבת לגבי ח"י שלפ"ז נרחית להם במוצאי שבת. גם לגבי בבל אם נולד קודם חצות יום שבת שלהם (שהוא קודם בשעה אחת) תהא נרחית להם במוצ"ש שלהם. אבל ההבדל שים בין בני בבל לגבי ח"י הוא על דרך אחר. דמה שאמרנו בשני המשלים הם במולדות נפרדים בומנים שונים. שבאלו יהיו בני בבל לגבי ח"י. אבל אם נתעבר רחיית מולד אחד לשני המקומות אז יהיו נבדלים זה מזה. שאם נתעבר כמשל הי"ח שעי שהי' המולד בהצי ליל שבת לגבי בבל נבסית מהם עד מוצאי שבת שהוא י"ח שעות תהא אז נבסית מבני ח"י י"ט שעי, מפני שלא יבלו לרחותה עד שקיעת החמה שלהם שהוא מאוחר בשעה אחת מזה של בבל. והמולד הי' לגבי ח"י בשעה אחת הצי הלילה אבל אם הי' המולד בהצי ליל שבת לאי"ז אז הם ירחוה בי"ח שעי כמוצ"ש. ובני בבל לא יבלו לרחותה במוצ"ש של בבל , מפני שהוא רק י"ז שעות להם מעת המולד , ובעוד שעה אחת תשקע הלבנה מתחת לאופק ולא יבלו לרחותה עד שקיעת החמה של יום ה' שהוא כמו כ"ג שעות לאחר רחיית בני ח"י , וכמשל דשית שעי במולד קודם חצות יום שבת לגבי ח"י שנרחית להם במוצ"ש (כמו שהסבנו) לאחר שם שעות , לא תהא נרחית לגבי בבל במוצ"ש שלהם שהוא רק חמש שעות להם , ולא ירחוה עד שקיעת החמה של יום ה' , אבל אם נולד קודם חצות יום שבת לגבי בבל שהם ירחוה במוצ"ק לאחר שם שעות (כפי דעתם) נרחית לגבי ח"י בשבע שעות שהוא שקיעת החמה שלהם. ועל דרך זה תקים לשארי הבדלות הרחיות שבין בני בבל לגבי ח"י אבל שיהי' ההבדל נרחוי' על מולד אחר כן. בני ח"י וכן בני בבל בשתים עשרי שעות, שתהא הלבנה נבסית מבני בבל י"ה שעי ומבני ח"י רק שית שעי, מעולם לא הי' ולעולם לא יהי' כן. ומה שהזכרנו במשלנו משית שעי וי"ח שעי דמבסי סיהרא הוא רק על דרך הציור , אבל בשמת אין הלבנה נרחית אחר המולד אף כי"ח שעי (כ"ח לדעת קלת חוכנים, ורק אחת להרבה שנים.) ושתהא נרחה לשיטת שעי הוא מכת הנמנעות בין לגבי בבל ובין לגבי ח"י .

ואף

*) וכן הנה הבאה אחר מולד ה' י"ח תהי' מקולקלת בין שתהי' פשוטה וכין מעוברת אם נדחה את ר"ה מיום ז' ליום ח', דבפשוטה יהי' מולד תשרי שאחרי' ג' כ' תתע"ו ונקבע בו ביום , ולא יהי' בין ר"ה לר"ה רק כ' ימים. ובמעוברת יהי' המולד שאחרי' ד' ט"ו תקפ"ט ונדחה ליום ה' ולא יהי' בין ר"ה לר"ה במעוברת רק ד' ימים, או בלל ימי הפשוטה שב"כ ימים ובלל ימי המעוברת שפ"ב ימים , וזה יערער סדר קביעותינו. שאין לנו שנה פשוטה פחותה משנ"ג ימים ולא מעוברת פחותה מן שפ"ג ימים. (לכן תוחוים אנחנו כנ' כדלעיל).

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 77 הודפס ע"י

ואף שגמלאו שני מלמדים כגמרא שמפשוט לשונם משמע דרק שית שעי מיכסי כיהרח, ודמכסי לבני בבל י"ח שעי ולבני ח"י מיכסי שית שעי, כפי פירושי אוצר החכמה המפרשים, אבל המלמדים האלה המה סתומים ואתומים ואין לנו הכרח לפרשם על דרך שלח יפכימו למליחות, ומוטב שנאמר שלח נדע פירושם. והמלמדים הם בגמ' (ר"ה כ' ע"ב) המלמד הרשעון הוא בזה"ל: נולד קודם חצות כידוע שגרשה שמוך לשקיעת החמה, לא נולד קודם חצות כידוע שלח גרשה שמוך לשקיעת החמה. ופירשו המפרשים נולד קודם-חצות היום, לף רגע אחד קודם הצות, כידוע שגרשה שמוך לשקיעת החמה, כאותו יום עלמו. שהוא רק שם שעה ורגע אחד אחר המולד. לא נולד (כזה הרגע) קודם חצות (רק בחצות) כידוע שאינו גרשה כו'. וע"ז הפירוש כאשר כפניו ישנה, דהאי נולד קודם הצות על כרחינו הוא המולד האמתי, מפני שיהפו לו הרמ"י שהיא בהום הרחוק. אח"כ מיהו זה דלמרי נולד רגע אחד קודם חצות בידוע שגרשה כו'. ואם לא נולד רק ברגע אחד אח"כ בידוע שלח גרשה, הלא ידענו שפעמים בח כאחרוכה ופעמים כח כקלרה. ושהה אין הוא בידוע שגרשה בנולד רגע אחד קודם שמח הלך כאחרוכה מזמן המולד עד הרמ"י ולא יהי' גרשה כשקיעת החמה: ואיך הוא בידוע שאינו גרשה אם נולד רגע אחד אח"כ, שמח הלך כקלרה ויהי' גרשה בשקיעת החמה לכמה וכמה רגעים? ומאן יימר לן שהכוונה בהא "בידוע שגרשה שמוך לשקיעת החמה" שהוא בחיותו עלמו, דלמא הכוונה היא שגרשה שמוך לשקיעת החמה לאחרתו, שכן הוא במליחות אם נולד קודם חצות היום ואפילו נולד בסקר לא יראה עד שקיעת החמה של היום שלאחריו, ויהי' לפחות מחצית המלמר דבר מסוקן ומקוים ומאן יימר לן עוד דהאי "נולד קודם חצות" שהוא חצות היום דלמא הוא חצות הלילה, ובשקיעת החמה שלאחריו, שהוא אחר י"ח שעות מן המולד, אפשר הוא לעתים רחוקות שגרשה הלבנה, כמו שזכרנו מקודם, ואם לא נולד קודם חצות הלילה וכאו עדים ואמרו שראו את הירח בשקיעת החמה ודאי קאמר ולא יאמן איך יהי' דבר זה. וכמה פעמים נבהלנו עלי'. ואי אשכחינן בה טעמא הוי אמרי לי'. וכלל אומר בזאת הגיוה דר' שמלאי נולד קודם חצות וכו'. וכן מה שאמר ר"ג כ"ד שעי מיכסי כיהרח כו', לא נתנדר לנו ולפיכך לא כתבנו בו פירוש כו'. עכ"ל. ואף שגדולי המעברים הקדמונים ועם הההרונים. וגם זה ר"י היבהלי ז"ל מכללם, התרו לפרש טעם ההלכות האן בחופנים שונים (שעוד לא יניחו את רוחנו), הלך השוה שבהן בכולם מפרשים את ההלכות האלו על דרך המליחות ועל דרך הפשר.

כ"ד שעות. ומזה לא למדו שמהכפה הלבנה אחר המולד לבני ח"י רק שם שעות ולבני בבל מתכפה י"ח שעות אחר המולד, וכן בכל מולד ומולד. אבל בחמת הלבנה מתכפה כ"ד שעות קודם המולד וכ"ד שעות אחר המולד כמהלכה האמצעי. מפני שביארו החוכנים שח"ת לראות את הלבנה עד שתהי' רחוקה מן ההמה לפחות י"ב מעלות, וכמו זה השיעור היה אפשר מהלכה ליוסף, שתקרב להחמה או התרחק ממנה, ולכן ההכפה הלבנה כמו יום קודם המולד כשתקרבה להחמה וכמו יום אחר המולד כשהתרחקה ממנה. וזהו דכר מאוכר ומקוייס שאין בו מהלוקת ומאן יימר לן דלדילן ולדידהו הכוונה על בני בבל וכני ח"י ולהלן כיוצים י"ב שעות כעוד שאין בין אלו לאלו רק כמו שעה אחת. כמו שהזכרנו למעלה, ומה לבבל ולרמי' שהיא רק שח"י בב"ד הגדול, ור' עקיבא שירד להרדעא לעבר השנה הי' בלוח העתים וגזירת השמד, ור' חגיגא בן אחי ר' יהושע בשירד לגולה לעבר ולקדם שלמו אחריו לבטל מזה. (ברכות ס"ג). ועוד מאן יימר לן דהא דאמרי "בית מהדתא" הוא שהיה גרשה אחר שם שעות הלא האמר מוסב על הא דמיבבי כיהרח, ולמה הכוונה היא "בית מהדתא" מהמכון הדמה. שהוא כ"ד שפי נכסית בית שעי ונאחרו עוד י"ח שעי דמיכסי לפניהם אי להאריהם? וכן "המני כרי" הוא על חשבון הב"ד ועוד נאחרו שם שעות, ואם כאו עדים והעידו שראו את הלבנה כאותם הזמנים נדע בעדי שקר הם. וזה הוא שאמר רב אחי שם "להאחוני סהדי"? ולפי"ז אין האמר מניד לנו כלל שבני לדידהו ירחו את הלבנה אחר י"ה שעות אלא שבני לדידן ירחוה אחר י"ה שעות.

ועלינו לשום על לב עוד מה שכתבו הגאונים רביעו אלי ורבינו חננאל, וכרם לברכה, כמו שמעתין לשונם הרב החכם ר' יהקם היבהלי ז"ל ביסוד עולם (מאמר ד' פ"ח) וז"ל. הרבה נהבבה דעת המפרשים בביאור טעם ההלכה הזאת ויש מי שהודה ואמר שלא הבין את טעמה כנון רביעו האי גאון ז"ל שאמר בזה"ל והאי שמעתא דח"ר נהמן כ"ד שעי מיכסי כיהרח כו' אין אנו יודעים מאי קאמר ולא יתכן אילך דבר זה. וכמה פעמים נבהלנו עלי'. ואי אשכחינן בה טעמא הוי אמרי לי'. וכלל אומר בזאת הגיוה דר' שמלאי נולד קודם חצות וכו'. וכן מה שאמר ר"ג כ"ד שעי מיכסי כיהרח כו', לא נתנדר לנו ולפיכך לא כתבנו בו פירוש כו'. עכ"ל. ואף שגדולי המעברים הקדמונים ועם הההרונים. וגם זה ר"י היבהלי ז"ל מכללם, התרו לפרש טעם ההלכות האן בחופנים שונים (שעוד לא יניחו את רוחנו), הלך השוה שבהן בכולם מפרשים את ההלכות האלו על דרך המליחות ועל דרך הפשר.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 78 הודפס ע"י

לא שתהא הלכה נדחה בפני שעות אחר המולד. ולא שיהא הכלל נדחית הלכה בין בני ח"י ובין בני בכל במשך זמן הכסוי.

ואחר כל הדברים והחמתות האלה איך נקח מפשטות המתמרים האלה אבן בוחן ואבן פינה לפרש בם סוגית הגמרא בהא דקדים סיהרא ומייתרא סיהרא?

ובן נמי הא דאמרינן "כגון שהיתה שנה שלפניו מעוברת" פירשו התוס' בחותה שנה קיימין והוו לי' למימר דהשנה מעוברת כו'. לא ידענא מה הבריחם לפרש כן למה לא פירשו כפי' רש"י שלפנינו ובמה שאמרו "שנה שלפניו"? ולדברי התוס' אין עומין ח' מעוברים בשנה פשוטה, והוא כנגד הגמרא (שם ע"ב). ואף שמואל סבר לה כרב הונא דאמר שמואל אין בית לבנה כו' כילד שניהם מלאים שנה כו', והוא ח' מעוברים בפשוטה. וגראה שהתוס' רצו מהדורת קמא של פי' רש"י ז"ל כמו שמונח בגיסא מקוכלת אות ו' שנם רש"י פירש כן, ולא רצו פי' רש"י שלפנינו כגמרא שהוא מהדורת בתרא שלו. והגיסא מקוכלת בעלמו מוחר לפרש את פי' רש"י שלפנינו שיהא מסכים למהדורת קמא, אבל אח"כ כדאי הא מני אחריס כו' מצית בשם תיס' מהר"פ זה הקושיא מדשמואל שהזכרנו, וגראה שם שחזר בו, שבל התוס' מפרשים בכל הסוגיא שנה שלפני' אותה השנה שעמו בה ה' מלאים או ח' הסרים וכן מפרשים ג"כ בסוף הסוגיא. שמא שנה מעוברת היתה? דר"ל אותה שעמה השנה בה רבי ט' חסרים. ובכל הסוגיא ההריבו למצוא בקושיות ובפירוקים. ואחרי כל העמל והטורח בזו לבסוף במלר שלא יכלו להחלן ממנו רק לומר (בד"ה מעמה בדף י') שמא גראה הדם בזמנו לאו דוקא כו' דבשביל אחור יום אחד המולד לקיבוע אין בבך כלום **דלאו אדעתייהו** דאינשי הלבך בשהמולד למהרתו דקיבוע כמו ביומא דקיבוע ע"כ. וזהו דוחק גדול, דרבי שהיה תמה ואומר "עשינו ט' הסרים וגראה חדם בזמנו" על מה הי' תמה אם בחמת לא גראה הדם בזמנו כי אם למהרתו? ומה שאמרו התוס' "אין בבך כלום דלאו אדעתייהו דאינשי" גראה שרצו לדמות מעשה דרבי להא דאמרינן בגמ' "ואבתי אד יומא לאו אדעתייהו דאינשי", אבל אין הדמון דומה לראי', דשם אמרו בהא דעומין ח' מלאים או ח' הסרים לעורך, דאפשר שיקדים או יאחר הירח יום אחד, ואמרו שאפילו אם יהרע דקדים או מייחר הד יומא לאו אדעתייהו דאינשי, ולא ירגינו אהר הבי"ד אף שלא יהי' גראה בזמנו, וכי מפני בן יאמר רבי **במעשה שהי'** ובאמת "וגראה אדם בזמנו" אף שלא גראה בזמנו? וכי רבינו הקדום, הלילה, הוגיא דבור לא אמת מפיו.

ובל אלו הגסיות והלהיגות שבבשו בהן התוס' הם: א) מפני שלקחו להם הסיעורים והחשבונות מספר הקביעות שלנו היום למשקולת ולמדה לסדר הקביעה עפ"י הראי'. כ"ט י"ב תשל"ג, ותולדותיו ד' ח' תתע"ו והי כ"ח תקפ"ט, אינם ענין לקביעה עפ"י הראי'. ב) שקובעין לר"ח את יום הראי' ואף אם הי' הראי' סמוך לערב, ומעולם לא הי' בן, רק הראי' בזמנה. היינה כ"ח סמוך (ואחר) לשקיעת החמה (וכמו יום אחר המולד), והיום שאחר הראי' הוא ר"ח. ג) שהאליעו זמן הראי' בם שעות אחר המולד לבני ארץ ישראל, וי"ח שעות אחר זה המולד לבני בבל. ובזה הסדר עומד קבוע קיים בבל המולדות. ואלו הם דברים שאי אפשר להשמע. בבודם ז"ל במקומו מונח, שראהו ויגעו בבל בהם ובמיטב ידיעתם לפרש סוגית הגמ' בפי מבחר ידיעותם במהלך המאורות ובמה שמתפרסם בימים ההם. אבל התנאים והאמוראים שהיו חיים בזמן קדום עפ"י הראי' שהם היו בעלי המעשה לקבוע הדשים ולעבר שנים שיהיו המועדות במועדם במלות התורה, הם, מלבד מה שנאמין שהי' להם, בלי ספק, עקרים ויסודות מקובלים מגובן התורה, מלבד זאת, הי' מוטל עליהם להתחקות ולהקור בחדושי ירחים ובתקופות שנים מחדש להדש. ומאשר לשנה בחום רחייתם מלבד המהשבה והחשבון. וכידוע מאמר החכם "אין החכם בבעל הנסיון" עליהם להודות שבל דבריהם שקולים במאזני לדק ומסבימים לטבע מעשה הבריאה, ורק עליהם לחקור להבין את דבריהם.

ובשם שרבותינו המפרשים שרחו בבל בהם לפרש דברי הז"ל במיטב ידיעתם בן עלינו היום לתקן במיטב ידיעותינו את פירוש דברי התנאים והאמוראים שלא יהיו בהדה בלי פתרון, ואין לאחנו מקילים ח"ו בבבוד רבותינו המפרשים זכרם לברבה, ובבוד שהרחו בהם ועוסק ידם בבל מקלועות התלמוד בבקיאות והריפות נפלאים, ואלולא הם הי' בל הש"ס בספר החתום לפנינו, ונם בהלבה הוחת שרחו לאת לה לורה ועשם בפי הידיעות שנתפרסמו בימים ההם, ורבבות אלפי ישראל ההוגים בתלמוד הספיקו והתימהו ומלאו מנוה בהפירושים ההם זה בשבע מאות שנה. לא בן הימים האלה שבבר נתגלו הרבה ידיעות בבוחות, ונפלאות במטעי לבת השמים, והתרבו משבילים בעמנו הרוחים שאלה הפירושים אינם מסבימים להמציאות ולא יהבנו, **עת היא לעשות לה'** לבאר את סוגית התלמוד בדרך המסבים למציאות, ובמיעורים והשערות המיוחסים לקדום עפ"י הראי', ואף שידענו את שפל ערבינו ועניות דעתינו, בב"ו אין אומנו בני חורין להבטל מהניד את המעט שאנו חותנו החזון לאדם דעת, ואף אם לא נגמר אותו בשלימות, הלא אמרו חז"ל לא עליך המלאבה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה.

שמואל הלל ב"ר **משה הלוי**, המבונה **אייזיקס**.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איבותית הדפס ישירות מן התבנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 79 הודפס ע"י א

סימן א'.
חדשי השנה
חלק ב'.

(המשך מחוברת א' ש"ו)

ומצאנו נכון לדבר כזה בענין מעלת המועדות ויחוסם לקדום עפ"י הרחיי'.

כתוב בתורה (ויקרא כ"נ) מועדי ה' כו' אלה הם מועדי שבת ימים כו' וכיוב השביעי שבת שבתון כו' אלה מועדי ה' כו' בחדש הראשון כו'. והמקראות האלה אומרים דרשונו, שפתח במועדים ומנה השבת ראשון להם, שנראה מזה שהשבת כלול במועדים ואח"כ הזר ופתח אלה מועדי ה' כו' בחדש הראשון כו' שמפריד המועדים משבת, והנה הם שוויס ואינס שוויס? וכבר התעוררו הכמינו ז"ל בזה ואמרו (ספרי אמור פרשה ט', ומובא ברש"י שם) וז"ל. ומה ענין שבת לענין מועדות אלא ללמד שכל המחלל את המועדות מעלים עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלים עליו כאלו קיים את המועדות ואת השבתות, ע"כ. אמרו כזה דבאמת שבת מובדל ממועדות, דשבת קביע וקיימא ולא כן המועדות. ועוד דשבת אסור בה אוכל נפש וכיו"ט מותר, אלא ללמד, שבזה הם שוויס, שכל המחלל את המועדות כו'. ויש להתבונן באיזה ענין ולמה שוה קיוס המועדות לקיוס השבת, הלא השבת הוא וכר למעשה בראשית וכל המקיימו מעיד על אמונתו במציאות הבורא ית' והוא ית"ש לזה ונכרתו השמים והארץ וכל צבאם ומעמידם לעד לעולם. שהם עקרים הראשיים באמונתנו, ולכן אמרו שכל המחלל את השבתות הוא ככופר בכל התורה כולה. אבל המועדות הם זכר ליציאת מצרים, וכמדומה שהם (השבת והמועדים) מורים על שני ענינים מובדלים זמ"ז, ובאיזה דבר יהיו שוויס ז"ל עד שנאמר שכל המחלל את האחד כאלו חלל את השני, וכן להפך?

אבל אם נתור לבקש טורם דבר נאלא שבשבת נאלה בזכר מעשה בראשית כן גם ביציאת מצרים והמועדים שנאלו ביציאת מצרים הכל נאלו בזכר מעשה בראשית. אמרה תורה, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כו' היום אתם יולאים בחדש האביב כו', ואמרת את האקה הזאת למועדה' כו' (שמות י"נ). וכן (שם כ"נ) "שבעת ימים תאכל מצות כו' למועד החדש האביב כי בו יצאת ממצרים". וכן (שם) וגם הקציר כו' והג האסיף בצאת השנה" כו', והקדיס שם השבת. וכן בשם שם הדברים כש' תשא (שם ל"ד) ושם מפיוס, וגם האסיף תקופת השנה', (וכן עוד בתק"ח). מכל

(א)

זה נראה שהקפידה התורה שיקבעו גם המצות והנ השבות בשתי בקודות הזמן מהשנה, האביב והאסיף, שבהן יתחנו ויתחדשו מעשי בראשית להיות מזוכרים הלילה, לזכר מעשה בראשית כמו השבת. כשם שבשבת שהוא מערב עד ערב, שאז מתחדשים מעשה בראשית לעין כל, את שבובם היומי לשבב לילה ויום שביב האדן **ממזרח למערב**. כן המועדים יתקדשו בזמן שהלו מעשה בראשית בעלמס מהדשים את פעולתם לשבב את האדן **מצפון לדרום** בשיבובם השנתי; בקור והוס וקדן וחורף, זרע וקציר, שפעולתם עושה רושם בכל היישי ולמתי התדמה הן לטוב הן למוטב. וגם ביום ולילה ליובבי לפון וליובבי דרום הליפית. מתקופת האביב עד תקופת האסיף זרע וקציר וקדן והוס בהלי בדור האדן הלפוני ומורף וקור בהלי הבדור הדרומי, ויום האדוך בשביבות קושב הלפוני ולילה האדוך בשביבות קושב הדרומי. ומתקופת האסיף עד תקופת האביב כיפס בהיפך. מפני שבשליל השם (או משלול האדן **השנתי** נושה משל קו השוה בהלכסון הניו לפון והניו לדרום. והוא משבב בהקפתו זאת ממערב למזרח שבוב שלס בכל שנה שנמלא בבובו ליום הוא בחו מעלה אחת בקירוב. ובשוד שהוא מהלך מעלה אחת ממערב למזרח בהלכסון הוא משבב את האדן בבוב שלס ממזרח למערב בישר, שזהו השבוב היומי שנראה לעיניי והוא מקביל לקו השוה, ונמלא שאס פלה השם על האדן בקודת תבלית מרחקו **הצפוני**, בשוד ביבת לעלות על האיפן למהרתו בבר הוא נשתק ממקומו הראשון מעלה אחת בהלכסון לדרום, וככה בכל יום ויום הוא סובב את האדן בהעתק מעלה אחת עד שיעבור על קו השוה ושד שיניע לתבלית מרחקו הדרומי, ומזר הלילה בהלכסון לעומת לפון עד שיעבור את קו השוה מעבר השני, ושד שיניע לתבלית מרחקו הלפוני, ואז נשלס השבוב. והנה השם סובב הילך ומחמס את האדן מלפון לדרום ומדרום ללפון, ובכל מקום בואו הוא מרוה את האדן ומולידה ומלמיחה וממליא עשב ופרי עץ וכל נרבי היישי וזהו **חסד ה' מלאה האדץ**, בראשון הבורא ית"ש. ואלו שתי הקודות שזכרנו, ר"ל מרחק הלפוני והדרומי, הס תקופת תמוז והתקופת עבת, ואינס לא התחלת השנה ולא סוף שנה לנו, אבל התחלת השנה לנו הוא תקופת האסיף, כמ"ש והג האסיף תקופת השנה, וזהו מהשעבור ההמה במשלולה את קו השוה במהלכה לדרום שזהו תקופת תשרי וזהו זכר למעשה בראשית, דשמיטין ויובלות מתשרי מניין להו. והוא ר"ה לשנים. אבל וכר יציאת מצרים הוא בתמוז, והאביב הוא משהעבור ההמה במשלולה את קו השוה במהלכה

לפון

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 86 הודפס ע"י

לנפון וזכו תקופת ניסן שזו הי' יציאת מצרים, ולזכו התורה לזכור את יום לאחנו מארץ מצרים כחדש האביב, שהוא התחדשות וסיבוי מעשה ברחשית הנפיה לנפון העולם, לנד המוכתר, ולארץ המובחרת, לבית מקדשו ולעם סגולתו. והמה הכל לזכור מעשי ברחשית כמו השכת. ולותה עליהו התורה לקרא מקראי קדש בהתהלת שנויי מעשה ברחשית הללו להתאסף ולעמוד לפני יוצר ברחשית בתודות והלל ובתפלה ותחנונים ייחדש עליהו העתים הללו לטובה ולברכה. וכן המהלל את המיעדות הוא ככופר ביוצר ברחשית ומעלים עליו כאלו הלל ג"כ חנו השכתית. ומי שמקיים את המיעדות מעלים עליו כאלו קייס את המועדות ואת השכתות, מפני שכוונה אחת לכולם *).

ומפני שהקפידה התורה לקבוע המועדים בתקופת האביב והאסיף. וג"כ הקפידה שיקבעו במספר ימים מחדש הלבנה, ט"ו להדש הראשון ט"ו להדש השביעי, וזה תלוי בקביעת ר"ח, וקביעת ר"ח תלוי בראיית הלבנה. לכן תלויים המועדים בקביעת ראשי החדשים שהם ע"י הראי'.

ובאין ראוי להתבונן על זמן התהלת החדש. כי הי' ברחה מדרך הכלל הפשוט בזמן החדש יתחיל מן מולד אחד ועד מולד שלאחריו ולא לדמות את ר"ה עד יום שאחר הראי' שהוא יום השני לו השלים ליום המולד. אבל לא זהו דעת התורה. כמו שדרשו הז"ל בפסוק החדש הזה לכם וגו', זה ראה וקדש. ומזה הדבר הוא, שלא נתנה תורה למלאכי השרת ולא רק ליודעי בינה לעתים לסמוך בקביעות חדשינו ומועדינו על השנוים והשערות בדברים המכוסים מן העין כמו הלבנה בשעת מולדה, רק לכל העם נתנה התירה בדברים גלוים ומפורסמים לעיני כשר, כמו ראיית הלבנה החדשה לאחרי מולדה, שהיא זו שוקעה סמוך לאחר שקיעת החמה, שזהו סימן והדום מעשה ברחשית בשני המאורות יחד, וזו מתחיל החדש על כדר ויהי ערב ויהי בקר, ויכירו וידעו כל העם שכל שנות שלוחנו פוניס, למנות ימינו ושנותינו עלי ארץ, הם כפי פנית נכח השמים הנפלאים והנוראים, למען נשא מרום עינינו לראות מי ברא אלה ותהי' תמיד ירחתו על פנינו לבלתי נחטא, ולטוב לנו כל הימים. וזהו המכוון בפירושם על פסוק החדש הזה, כזה **ראה** וקדש. והמה קדום חדשים עפ"י הראי' וקביעת המועדים בחשיב ובאסיף, כמו שנזכר, כולם כוונה אחת להם.

ואם יעמל שואל ויאמר הלא נקודת זמן התהלת החשיב והאסיף, הינם נלוים ונראים לעינים כ"א ע"י כלי מחזות ומשבונות רבים? לזה אנו נאמר לו שלא לותה התורה לקבוע שום מועד במספר ימים משנות החמה, רק במספר ימים מהדשי הלבנה, ט"ו להדש הראשון וט"ו להדש השביעי שהם ימי מילוי הלבנה. ושיהי' זה המילוי בתקופה החדשה, והי' מושל על כ"ל לסדר החדשים בשבור שניס כדי שיסכימו לזה, ולא הי' ההכרח להמון רק לידע את החדש שבחשיב, והראי' וכש"כ המלוי מפורסמים לכל, וד"ל.

ועתה נדבר בשנין מהלך הלבנה—הלבנה היא משרתת לארץ, והולכת ומקפת את הארץ סביב סביב בשני מהלכים הפכיים; המהלך האחד הוא ממזרח למערב כמו שאר כל הכוכבים, והוא המהלך (המדומה) שנראה לעינינו עולה ממזרח ושוקעת במערב בכל יום, ומפני זה נקרא המהלך היומי'. והמהלך השני הוא מהלכה העצמי שהיא סובבת את הארץ ממערב למזרח פעם אחת בכל חדש. והנה גם בשם נמצאו שתי התנועות ההפכיות האלו, התנועה האחת היא התנועה היומית ממזרח למערב בכל יום כמו שנראה לעינינו. והתנועה השנית היא התנועה העצמית ממערב למזרח כאלו הוא מסבב את הארץ פעם אחת בשנה בנטייתו פעם לנפון ופעם לדרום, כמו שנזכר לעיל. ולפי"ז מה שהשמש מסבב בשנה תסבב הלבנה בחדש אחד. רק שהשמש, מסבב בריחוק מן הארץ כמו חמשים מיליוין פרסאות (ענגלים) והלבנה

*) העלם דבר של צבור—מזה ומקדש בחזונו שמעו מכל העברים, רגל על לגון של זקנים ועשרים, שאחר הגאולה העתידה יבטלו כל המועדים, חוץ מימי הפוריס שלא ישכרו מתוך היהודים. והכד הזה שרשו בפיוט שהוא סלוק לקריאות שבת פ' זכור, שאמר שם, ואם כל המועדים יהיו בטלים ימי הפוריס לא נבטלים". ומשולם הי' זה בעיני לפלא, שכמה מקראות בתורה ובנביאים מבהירים את האמונה הטפלה הזאת. והאד מן העקרים הוא "שזאת התורה לא תהא מהולפת". ואני האמתי את הפלאי הזה כין יתר הפלאות המלפיס ליום פקודתם. ויהי היום ואני מעיין בגמ' ר"ה בסיומא דמילתא אי בטלה מגילת העתית. ואיתא התם (דף י"ט ב') והלכתא בטלו (המועדים של מג"ת) והלכתא לא בטלו, קשית הלכתא להלכתא, לא קשית כאן בחנוכה ופוריס כאן בשאר יומי". כמו שכיב אם הבריק לעיני, ואמרו שכוונת הפייטן היא על המועדים שבמגילת העתית שהם בטלים חוץ מימי הפוריס. (ונם חנוכה, שאינם בספרי נביאים רק כתובים במגלות). והשיב הפייטן: מעלת הפוריס ולא מעלת חנוכה מפני שעומד בפוריס. ומלת „יהיו" היא הוספה או תקון (המקלקל) ממפתיק או מדפים עוטה, וגיל „ואם כל המועדים הם כעלים". מפני שבימי הפייטן כבר בטלה מגילת העתית.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 87 הודפס ע"י א

והלכה מסכנת רק ברחוק כמו רביעית מיליין פרסאות מן החרן. ומוכרח לפ"ז שהלכנה תעבור בין החרן ובין השמש פעם אחת בכל חדש. ובעת כזו הלכנה בין החרן ובין השמש ושלשתן מכוונים על קו אחד או בשטח אחד או הוא רגע המולד, משני שאז מתחלת הלכנה לעבור ולגלות מחצית השמש, ואורה שהי' ממעל לה נוכח השמש מתחיל להתגלגל על לחי המערבי. וכל עוד שמתרחק מן השמש למזרח, יותר מתגלגל אורה על שפתה המערבית, עד שמתרחק כדרך יום שאז מתגלגל אורה לנכח החרן כשיעור שיוכל להרחות לעינינו כערב בין שקיעת החמה לשקיעת הלכנה בהויר לח. וזו היא ראי' בזמנה שמקדשין עלי' את יום המהרת לר"ח, והלילה שאחר הראי' הוא מן החדש. והלכנה בשקיעתה אחר הראי' הואת אינה נראית עד שקיעת החמה השנית מפני שכל הלילה היא תחת החרן, ובבקר החמה עולה קודם הלכנה, ואורה החזק מכהה את אור החלש של הלכנה ההולכת לאחרי, עד הערב שתשקע החמה והכסיף התחתון אז תראה הלכנה יותר גבוה ויותר כהיר ממה שנראתה להמול, וזה הוא מה שנקרא במשנה ליל עבורו (ר"ה כ"ה), והיא ראי' שלא כזמנה שאין חושבין לה. וע"ז המליצו "שבבר קדשוהו שמים" (סס כ"ד).

וזאת התנועה העלמית של הלכנה שהזכרנו נפלאת היא ומשונה מאד. פעם היא ממהרת ופעם היא מאחרת כמהלכה, פעם היא קרובה אל החרן ופעם היא רחוקה ממנה. פעם היא נוטה ללפון ופעם לדרום, והשוויים ג"כ משתנים עד שאין הדם אחד שוה לחברו כמשך זמן שממולד למולד או בזמן שממילוי למילוי, ויותר הוא מצוה מראי' לראי', ומהלכה המשונה משך את לבות התוכנים מהלפי שנים, והרבה טרחו ועמלו למצא דרך מסלולה עד שהזכירו לקבעה בהלבה בגלגלים, שנים מהם גדולים המקיפים את החרן, אחד בתוך חברו כגלגלי בלגים, להחיזין קרנו גלגל הדומה ולהשני גלגל הנוטה. והשלישי הוא גלגל קטן הנשוא בעובי גלגל הנוטה סביב החרן מלבד מה שהוא סובב על מרכז עלמו, כמו שגרמו וגודעו לעומדי מכונה הליוריס בחוי"ט ר"ה פ"ב מ"ח. וכמכונה (Maschine) כזו החמינו כל התוכנים כמשך זמן יותר מחלפיים שנה. ועפ"י מעשה המכונה הזאת חשבו אינו מהכמי ישראל לפרש את המאמר ההמור "גולד קודם חלות" כו', בהזכרנו לעיל. שהשבו שיוכל המולד החמיתי להקדים או לאחר למילד החמלעי בכדי י"ד שעות. והכוונה בגולד קודם הלות הוא המולד החמלעי, והחמתי הקדים לו כי"ד שעות. וגמלא שבלירוף הסם שעות ויותר שמקודם הלות היום עד אחר שקיעת החמה יהי' באפשר שתראה הלבנה בשקיעת החמה של אותו היום, כן הוא פירושם. אבל לא מחוור כלל, הדא דתם אמרו "בידוע שנראה", ולאו באפשר הוא, שנית, דכתם שיוכל המולד החמתי להקדים כך יוכל לאחר להחמלעי וזה התנאי לא היתה תס רק אמרו בתס גולד קודם חלות בידוע שנראה, ואינו בידוע. שלישית, שאין לנו שום ראי' שהשתמשו במולד החמלעי כלל, שאינו שוין לקדום שפי' הראי', ואין לזרך לו, ולא יוכל להיטיב אף לא להרע בחשבונות הנעשים בקביעות שפי' הראי', ואינו זוכר אם "המולד" מיוחר במקום אחר בכל התלמוד ואין ספק דמה שאמרו במקום הזה "מחשבין את תולדתו", "גולד קודם הלות", לא גולד קודם הלות", שהכוונה בהם על המולד החמתי שהי' מוטל על כ"ד להטיב ולידע בדי שלא יעשו לותם עדי שקר.

אבל אור הדם הופיע בשנית המחות ההרדונות, ויפלק ויפוג לרוח את מהשבות המכונות של התוכנים הקדמונים. ובחמלעות כלי המחות הגדולים והנפלחים נהגלו גדולות וגלורות במשני לבת השמים. וגם מכלול הלבנה לקה הלקו בשנים ובדקדוק רב. וכבר מלה לחורה מפי ההנת רשב"י מובת במד"ר בראשית פ"ו סי' י"ג וז"ל, אמר רשב"י אין אנו יודעים אם פורחין הן (המאורות) באויר ואם שפין ברקיע ואם מהלכין הן כדרכן בו' ע"כ, ולכן גס אנהגו נהי' מחמינים שלשים בספור משנה בראשית אם נכהר בחחת משלום אלו הדעות מה שהחום והשדר מעידין עליהם שהמאורות פורחין באויר כמסילותיהם אשר כלל להם יוצרם ית"ש להיות לאותות ולמועדים ולימים ושנים. והן הן גלגלים כגלגלי בלגים דבוקים זה בתוך זה. שהוא מן הנמנעות, וכבר התרים כנגד זאת רבינו הרמב"ם ז"ל. (מו"נ ח"ב פ' כ"ד ע"ב) וגם אין כאן מכוונות בגלגלי היקף. כי לא יבצר מיוצר בראשית לשול מסילות למשרתיי שיהי' רצונו בלי מכוונות המדומות במחשבות חרם לדבר. ומהלך הלבנה מחבאר ומסודר מהחוכנים החדשים בעזר כלי המחזות הגדולים והנפלחים בחופן שהלבנה (כמו שאר כל נבחות השמים) פורחת באויר סביב האדן במסלולה הקבוע לה לכל סבוב וסבוב כל ימי חיים, ואמנם נבאר מעט מדרך מהלכה כפי הצורך לענינו:

אחרי השקפות רבות ונסיונות רבים מלאו התוכנים שמבובי לבת השמים בדרך כלל היום מחשבים בענול שוה המהוג כל כבינו רק בענולות שאדכן יתר על רחבן, וכן המכלול שבו מחבב הירח את האדן הוא בענול שאדכו יתר על רחבו במדה יותר גדולה, והאדן שהיא מדכז הענולה אין מוחבה בחמלע הענולה רק מחוה בלד אחד מהאורך, ובזה הלד היא קרובה אל ההקף ובלד השני היא רחוקה מן ההקף בחיפן שאם נחוג במחוגה ונעמיד

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 88 הודפס ע"י א

רגל אחד מן המחוגה על המרכז שהוא החרן והרגל השני על קף העגולה שמיך לה, ויכל להסביר את הרגל השני רק עד כדי הני עגולה, ומשם והלאה יתרחק הקף מן רגל המחוגה ויאחז דרכו בצורת עגול תרוך סביב החרן עד תשלום העגולה. ועגולה כזו ים לה שני חלכסונים *), אחד מהם נקרא חלכסון תרוך והשני נקרא חלכסון הקצר. החלכסון התרוך הוא הקו המדומה שעובר לאורך העגולה משפתה אל שפתה שכנגדו, ומהלק את העגולה לשני חלקים שוים. והחלכסון הקצר עובר כרוחב העגולה וג"כ מחלק את העגולה לשני הלקים שוים והנקודה שעובר חלכסון האחד את הכרו היא אמצע העגולה ונקרא מרכז החמצעי, והחרן שהיא נתונה על חלכסון התרוך לנד אחד מן חלכסון הקצר היא המרכז התחתי, ואחמו נהלק את החלכסון התרוך, בהלוקה נסה, לשלשה מרחקים. המרחק האחד הוא מנקודת שפת העגולה, במקום שנוגע בו קצה זה החלכסון נגד הקרוב להחרן, ועד החרן, שהוא המרכז התחתי. ונקרא מרחק הקירוב. וההקף שלמעלתו משני לדיו נקרא הקף הקירוב. והנקודה של שפת העגולה הזאת נקראת נקודת הקירוב. והמרחק השני היא מנקודת החרן עד החלכסון הקצר שהוא המרכז החמצעי וכשיעורו נגד השני של המרכז החמצעי, ונקרא מרחק החמצעי, וההקף שלמעלתו משני לדיו נקרא הקף החמצעי. והמרחק השלישי הוא מקצה המרחק השני עד שפת העגולה נגד הריחוק מן החרן, ונקרא מרחק הריחוק, וההקף שלמעלתו משני לדיו נקרא הקף הריחוק, ונקודת ההקף במקום שנוגע בו קצה זה החלכסון נקרא נקודת הריחוק.

ושיערן התוכנים את תורך כל החלכסון התרוך לכדי תש"ו חלפים ושם מאות ושוד פרסאות (שנגלים).

ושיעור מרחק הקירוב הוא כ' מאות חלף וכ"ה חלפים ושבע מאות ושוד פרסאות, ונמצא לפ"ז שהלכנה רחוקה מן החרן כשהיא בנקודת הריחוק כנגד שערים חלף ושבע חלפים וכ' מאות ושוד פרסאות יותר ממה שהיא רחוקה מן החרן כשהיא בנקודת הקירוב. וכן לפי ערך כשהיא קרובה להנקודות החלו משני לדיהם, ומעשם זה נראית הלבנה פעמים גדולה וקרובה ופעמים נראית קטנה ורחוקה. וכן לפי זה הערך יתחרך דרכה במפלולה בהיקף הריחוק עם החמצעי יותר ממה שעשה דרכה בהקף הקירוב שהוא כדי מהלית כל ההקף לעומת המזלות ולעומת זמני עלייתה והשיעתה. ולא לכד תורך תו קוצר הדרך שמחריך תו מקצר הזמן, כי מלבד זאת מלאו החוכנים שכל שתתקרב הלבנה להחרן היא ממהרת מהלכה וכל שתתרחק מן החרן היא מחברת את מהלכה, ונמצאו לפ"ז שתי סבות להחריך מהלכה, ושתי סבות כהפך מחלו לקצר מהלכה. והמולד עם הרחוי' שחחריו יכולין להיות בכל חלק וחלק מההקף, לכן פעמים בת בחרוכה ופעמים בת בקצרה. וכשהיא מהלכת בהקף החמצעי של העגולה בשני לדיה תו זמן מהלכה ממוצע בין המהירות ובין המתיונות.

ונמצאו עוד שנויים לחריס במהלך הלבנה ים מהם שמחריכים וים מהם שמקצרים את מהלכה. לך הם שנים קטנים ואין מהכרח המחמר לבחרם, רק אחד מהם נוכיר מפני שהוא שיעור נפלא ונם יצטרך להמנין, והוא, שענולת ההקף של הלבנה כמו שצירנו לותה במרחק הריחוק וכמרחק הקירוב, אין העגולה והמרחקים קבועים תמיד שיהא מרחק הקירוב, למשל, לעולם כמזרח החרן ומרחק הריחוק לעולם כמערבה, אבל הם חוזרים וסובבים סביב על מרכז החרן ממערב למזרח עד שישלימו הקפה שלמה לעומת המזלות בקרוב מחשב שנים, וכן חוזרים הלילה בחופן שחם בתחלת הזמן הי' מרחק הקירוב במזרח החרן ומרחק הריחוק כמערבה, יהיו אחר מחלית הזמן (כמו אחרש שנים ומחלה) מרחק הקירוב כמערב החרן ומרחק הריחוק במזרחה, וכרביעיות הי' והג' מהזמן יהיו המרחקים האלה מעלה או מטה מן החרן חליפות. ומובן שקווי החלכסונים וחלקי ההקיפים יסובבו ויחתו כדרך זה תמיד, וזה הסבוב נקרא "מחזור החלכסון".

ושיעור זה הסבוב עולה לכמו אחרבים ושני שלישי מעלות לשנה שהוא כמו שלש ושלים מעלות לחדש, שיעתקו ממקומם המרחקים וההקיפים, ולרגלם יחתו החרוכות והקצרות.

והשנויים החחריס פעמים שיקרו ויחתיו המחריכים בעת שבת בחרוכה והמקצרים בעת שבת בקצרה, ויחריכו או יקצרו יותר מן המדה ופעמים שיהיו להיפך ויקצרו משש את שבת בחרוכה או יחריכו משש את שבת בקצרה.

וסדר מהלך הירח בחרוכה או בקצרה הוא כך:— כשהירח הוא בנקודת הריחוק או הוא בתכלית המתיונות, וכשמתחיל לסבב למזרח נוכח החמצעי מתחיל מעט

*) חלכסונים—במשנה ובתלמוד השתמשו במלת חלכסון רק לחלכסון המרובע, אבל לעגולה השתמשו במלת "רוחב" אמרו כל שים בהקפו שלשה שפחים ים בו רוחב שפת. אבל כופרי העברים בשחילו מלת חלכסון גם לעגולה שהוא הקו היותר תרוך העובר על רחבה דרך המרכז.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 89 הודפס ע"י

מעט מעט למהר מהלכו מפני שהוא בכל שעה מתקרב אל החרן. עד שיגיע אל הקף החמנעי והוא מהלכו חמנעי עד שיגיע אל הקף הקירוב שהוא ממהר ללכת, ומשהגיע אל נקודת הקירוב הוא הוא בתכלית מהירותו, וח"כ מתחיל להיות מתון מעט מעט עד שהוא מגיע להקף החמנעי בנד השני והוא מהלכו חמנעי, ומשיעבור ההקף החמנעי וכח בהקף הריחוק מהלכו במתון יותר ויותר עד שיגיע לנקודת הריחוק, למקום שהתהלנו משם, (ומלורף לזה חורך או קולר הדרך כנ"ל), והוא יגיע לתכלית המחיונות כאשר בתחלה, ומשם הוא שב ללכת כמקדם.

וגם זאת לדעת שהכוכבים השלמים של הלבנה המתהילים מנקודת המולד או מנקודת המלוי, שויים הם זה לזה, בקירוב מעט, בחורך הזמן. ר"ל שסכום הזמן של החרוכות והקלרות בסביב שלם אחד שוה בקירוב אל סכום החרוכות והקלרות של הכוכבים השלמים החהרים, שאם החרוכות של סכוב אחד הין יותר חרוכות מהחרוכות שבסכוב השני, גם הקלרות שבסכוב החחד הם יותר קלרות מן הקלרות שבסכוב השני, וסכום שניהם שוה זה לזה. וזאת למדנו ממה שמלאנו ורחינו שבדקו חוכנים שוים כוחנים בוים במלב הלבנה בומן המולד או בומן המילוי, שהיתה או הלבנה מכוונת תחת כוכב אחד מן הכוכבים הקיימים במזלות (שהם אחת המדה לכל הכוכבים הנכוכים), ומלאו שבחשלום הסכוב, בשוב הלבנה אל אותה הנקודה ממשלולה שהתהילה משם שהוא נגמר בכ"ז ימים ושלים יום, היתה או הלבנה מכוונת בקירוב תחת אותו הכוכב כמו שהיתה בהתהלת הסכוב. ותולאות אלו הבדיקות מכריח מה שאמרנו שכל הכוכבים השלמים של הלבנה המתהילים מן המולד (או מן המלוי) שויים הם זה לזה.

ובאן יתגלל השואל בלבדק ויאמר ח"כ שכל סכובי הלבנה שויים זה לזה והלבנה מסבבת פעם אחת בכל חדש. ח"כ יהיו כל החדשים שויים זה לזה, ולמה פעם בת בחרוכה ופעם בה בקלרה? והתשובה לזה. שבאמת כל הכוכבים שויים. (וזהו מעת תחחיל הלבנה לסבב מחיוו נקודה של ההקף שהי' בה המולד עד שובה אל אותה הנקודה מההקף, שזהו סכוב שלם) אבל הלבנה מהלכת בחדש אחד שהוא ממולד למולד, יותר מסבוב שלם, וכל שהוא בתוך הסיבוב השלם היו בו כל החרוכות והקלרות והכריעו אלו את אלו, וכן כל סכוב שלם אבל מה שהלבנה מהלכת יותר מהסכוב עד חשלום החודש. הוא רק בחלק אחד מההקף, ויכול להיות שהוא בהקף הקירוב שהוא בקלרה ואין חרוכה כנגדה, או בהקף הריחוק ואין קלרה כנגדה. (או בהקף החמנעי). **וזמן** סכוב השלם של הלבנה, כאשר מלאו התוכנים, שזוכרו לעיל, בבדיקות יהם. הוא שבעה ועשרים יום ושלים יום בקירוב, אבל זמן החדש

(ב)

שהוא ממולד למולד הוא בכמו כ"ט יום ומהלה. **ולבן** בומן המולד, שהלבנה תהת ההמה כיצה וכין החרן, והלבנה גם ההמה מתחילים כאחת, מנקודה אחת, בסבוכם העלמי ממערב למורח, כמו בנוכר מקודם, הלבנה מהלכת כמו י"ג מעלות ליום וההמה מהלכת רק כמו מעלה אחת ליום. נמלא שבכ"ז ימים ושלים, שהלכה הלבנה סבוב שלם והגיעה לאותה הנקודה מהקפה שהי' בה המולד, כבר הלכה ההמה באותן הכ"ז ימים ושלים כמו כ"ו מעלות, ונשרכה הלבנה ליולך הכ"ז מעלות להדביק את ההמה, וכפיד שתלך את הכ"ז מעלות, שהם לה כמו מהלך שני ימים, תתרחק ההמה עוד כמו שתי מעלות, שהן בס"ה כמו כ"ט מעלות ללבנה מנקודת המולד שעבר עד שתדבק את השם בינו ובין החרן ואז יהי' המולד השני. ואלו הכ"ט מעלות יכולים להיות בפי בזומן, הם בהקף הקירוב יהי' ההדש פחות מכ"ט ומהלה ימים. ואם בהקף הריחוק יהי' החדש יותר על כ"ט ומהלה ימים, ואם בהקף החמנעי יהי' ההדש קרוב לכ"ט ומהלה ימים.

וכדי לידע ולהודיע על נכון עד כמה הם ביעורי החריכות והקילור, הסבתי ובקרתי בלוחות התוכנים הנדפסים מדי שנה בשנה מטעם ממשלת הנרית הנקרחים Ephemeris (וכן הם נדפסים מדי שנה מטעם ממשלה אחרות הבוכנות להוף ימים להורות למנהיגי האניות בלב ימים תנה כאן ואנה ילכו ע"י מבטי השמש והירח והכוכבים). והמה מדוקדקים בלמלה. בם מלאתי את מולדות הלבנה החמתיים, העתקתי לי את המולדות של עבר שנים. ממולד שבט תר"ג עד מולד שבט תר"ם. והסבתי את ערך כולם זה לשומת זה, והולאתי לי את אורך ומן כל החדש מאלו השנים, והנני מעתיק פה בליח קטן את מדת ההדש היותר קלר והיותר ארוך שבכל שנה יבנה מהשנים האלו.

החדשים היותר קצרים שבכל שנה.		החדשים היותר ארוכים שבכל שנה.	
חדש	ימים שעות רקים	חדש	ימים שעות רקים
פ' אדר תר"ג,	כ"ט י"ד ל"ג	פ' אלול תר"ג	כ"ט ט"ו ל"ד
מ' אד"ב תר"ח,	כ"ט ט' ו'	פ' תשרי תר"ב,	כ"ט י"ז ל"ד
פ' אייר תר"ב,	כ"ט ה' ג'	פ' הבון תר"ג,	כ"ט י"ה ל"ה
פ' תמוז תר"ג,	כ"ט ו' ל"ו*)	מ' טבת תר"ד,	כ"ט י"ט כ"ו*)
פ' תמוז תר"ד,	כ"ט ו' ל"ט*)	פ' שבט תר"ה,	כ"ט י"ט י"ו*)
פ' אב תר"ה,	כ"ט ז' כ"ג	פ' אדר תר"ו,	כ"ט י"ח ל"ו
מ' תשרי תר"ז,	כ"ט ח' ל"ה	מ' אד"ב תר"ן,	כ"ט ט"ז כ"ה
פ' תשרי תר"ה,	כ"ט ט' מ"ב	פ' תמוז תר"ה,	כ"ט ט"ו כ"ח
פ' אדר תר"ט,	כ"ט יו"ד כ"ב	פ' אלול תר"ט,	כ"ט ט"ו מ"ה

*) היותר קלייב.

*) היותר חרוכים.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 90 הודפס ע"י א

באור הלוח —חדש חדר משנת תר"ג הי' החדש היותר קצר שבשנה ההיא, שהמשך הזמן ממולד חדר הלז עד מולד ניסן שלאחריו הי' כ"ט ימים יו"ד שעות ול"ג מיעוטין. שזו היתה הלבנה בנקודת הקירוב. ומשם והלאה התחילה למשך מרוחה משך משך בכל חדש, והלכה בממוצע יותר ויותר עד שבהגיעה להדש חלול היתה בסביבות מקודת הריחוק, והי' חדש חלול מן כ"ט ימים ט"ו שעות ול"ד מיעוטין, וזו היתה בתכלית מתיחותה בשנה ההיא, ומשם ואילך התחילה למהר מהלכה משך משך כלכתה מנקודת הריחוק לעומת המזרח, והקף החמלעי עד שבחדש חדר ב', תרנ"ח, שהגיעה לנקודת הקירוב הי' זה החדש מן כ"ט ימים חשע שעות ושבה מיעוטין; ומן זו והלאה חזרה לסבב כתריכות וקילור חליפות, כזה הדרך, רק שהתריכות והקילור משודפים זו מהוסרים כסדר כמו שנרשה בהלוח.

וגם כאן יעמוד המתבונן ויסתל היך הנגלנו ההקף מנקודת הריחוק לנקודת הקירוב זו מנקודת הקירוב לנקודת הריחוק לשבה זו לשבעה חדשים, שהוא רק כמו מחלית הקף אחד, והלא אמרנו שהלבנה מקפת יותר מהקף שלם בכל חדש? והתשובה לזה היא, כן הדבר שהלבנה מהלכת יותר מסבוב שלם בכל חדש, אבל מה שאמרנו בקיור הלוח לא דברנו רק מהמותרות האלה מה שהלבנה מהלכת אלו הכ"ט מעלות בכל חדש יותר על סבובה השלם, כמוזכר מקודם, ועתה נוסיף לבאר, אפני שלא רצינו הסדר הזה בשום ספר, רק כן נראה לנו מחמי ההבוננות רבות בחלופי ושנוי מסעות הלבנה כמולדות-החמתיים שערכנו את ערכם. וזה הוא. הנה ראינו שהלבנה מקפת במסלולה סבוב שלם, מנקודת הקיפה שהי' בה המולד עד שתחזור לאותה הנקודה מההקף, בזמן כ"ז ימים וחלים יום, וג"כ ראינו שאחרי שוב הלבנה אל אותה נקודה מן ההקף לריכה היא לילך הלאה כמו כ"ט מעלות עד שיהי' המולד השני, וא"כ המולד השני הוא רחוק מן המולד הראשון במעלות ההקף כדי כ"ט מעלות, וכן יהי' הענין מן המולד השני עד השלישי, וכן בכל המולדות נשתק כל מולד מן המולד שלפניו במעלות המסלול בכדי כ"ט מעלות, ומנקודת סוף הכ"ט מעלות של חדש אחד מתחילים הכ"ט מעלות של חדש השני, (רק בהפסק סבוב שלם ביניהם) עד שמסבנים כל ההקף סביב כמו שאם היו תכופים יחד זה אחר זה, והנה ים לנו שתי מסיבות שונות (בדמיון) ורחוויים לקרוא להם שמות נבדלים כדי לרמז עליהם בנקל בעת שיזכר שם. ואנחנו נקרא את הסבוב השלם, של כ"ז וחלים ימים, סבוב הכללי; והסבוב של הכ"ט מעלות נקרא סבוב החלקי מפני שהוא מהנזר מהלקים, וזהו שהגלנו בראור

הלוח שאם לו שבעה חדשים למחלית ההקף, היתה הכוונה לסבובי החלקיים שבכל חדש, שכל אחד הוא כ"ט מעלות, ומחלית ההקף ק"ם מעלות, ושבה פעמים כ"ט הם קע"ד, ויש לנו עוד יתרון שם מעלות.

ומפני שכל הסבובים הכלליים שווים זל"ז בחזרך הזמן, שהוא כ"ז וחלים ימים, משא"כ הסבובים החלקיים שאינם שווים זל"ז, ורק הם הנזרמים תריכות וקילורי החדשים, לכן כשמחקור על התריכות והקילור של החדשים נוכל להשליך מחשבונינו את הסבובים הכלליים, ולאחוז רק בהסבובים החלקיים לעשות ההשערות רק בהם.

והמתבונן בהלוח ירחה נפלאות הסדר איך שהחדשים בהתחילם להתריך אחר קלס הקלר, הם מתריכים והולכים חדש אחר חדש עד הגיעם לקלס התרוך, ואח"כ חוזרים להתקלר חדש אחר חדש עד שיגיעו לקלס הקלר, וכן חוזרים הלילה. והוא כמו מחזור קטן. רלוני לומר המתחרכים עם המתקלרים יחד ומספר החדשים משת שיתחילו להתחרך עד שישובו להתקלר, וכן משת שיתחילו להתקלר. עד שישובו להתחרך הם פעמים שבה, ופעמים שבעה, ופעמים שמונה חדשים, ופעם אחת בעשרת השנים הללו התמידה התריכות תשעה חדשים עד ששבו להתקלר, כמו שימלא זאת המבקר בהלוח.

ועוד זאת ימלא המבקר, שכל חדש היותר תריך וגם החדש היותר קלר בכל מחזורים האלו שאינם עומדים על תוכן ומדה אחת רק ישתנו תרכם וקילורם בכל מחזור, שגם לשנוי הזה יש סדר; שהם מהחילים להתחרך יותר או להתקלר יותר, במדה קטנה, והולכים ומוסיפים התורך והקילור בכל מחזור, עד שיגיעו זה לתכלית תרכו וזה לתכלית קילורו, ואח"כ הם שבים, התרוך להתקלר והקלר להתחרך, עד שישובו שניהם יותר קרוב להתחלת, וכן הוזרים תלילה.

והלוח יהי' לנו למשל: שחדש חדר תר"ג הי' היותר קלר במחזור הרחשון שבו, ומדת זמנו הי' כ"ט יו"ד ל"נ, ובמחזור השני התקלר והי' כ"ט **ט'** ו'. ובמחזור השלישי הי' כ"ט **ח'** ג', ובמחזור הרביעי, כ"ט ו' כ"ו, ובמחזור החמישי, כ"ט ו' **ל"ט**, והנה הגיע לתכלית קלורו, ומאז שב להתחרך לכ"ט **ז'** כ"נ, ולכ"ט **ח'** ל"ה, ולכ"ט **ט'** מ"ב, ולכ"ט יו"ד כ"ב, קרוב למה שהי' בתחלה. והנה בהחדשים היותר קלרים שבכל מחזור. **וכן** החדשים היותר תרוכים שבמחזורות האלו. חדש חלול תר"ג הי' מכ"ט **ט"ן** ל"ד, והתחרך לכ"ט **י"ן** ל"ד, ולכ"ט **י"ח** ל"ה, ולכ"ט **י"ט** כ"ז, ואז הגיע לתכלית תרכו, (לטעות חדש הקלר שהגיע בשבה חדשים מהריו לתכלית

לחכלית קלורו), ומזו שב להתקלר מעט והי' כ"ט י"ט י"ז, ומחי"כ לכ"ט י"ח ל"ו, כ"ט ט"ז כ"ח, כ"ט ט"ן כ"ח, כ"ט ט"ו מ"ה, נ"כ קרוב למה שהי' בתחלה, (רק י"ח מינוטען יותר, והקלר ג"כ י"ח מינוטען פחות, וזה פלא).

ונמצינו למדים מזה הלוח תכלית החריכות ותכלית הקילור, מה שאמר ר"ג להחמים, פעמים שכח בחרוכה ופעמים שכח בקלרה". (ר"ה כ"ה). וסיעור החדש היותר חרוך הוא כ"ט ימים ותשע עשרה שעות וכ"ז מינוטען, שהוא כמו שם שעות ומ"נ מינוטען. חרוך יותר מן סיעור החמלעי, והחדש הקלר יותר, סיעורו הוא כ"ט ימים ושם שעות ול"ט מינוטען, שהוא קלר יותר מן החמלעי שכדי שם שעות וה' מינוטען, ורחוי לנו לומר שמני חלה הסיעורים חו נקרוב לחלה הם קני החריכות והקלרות, מפני שהם תולחות החשבון ממהלך החמתי של הלבנה שבא כסדר ובהדרגה, שהתחיל מקרוב לחמלע עד שהגיע לקלה החריכות והקילור, ועד שחזר לעומת החמלע. והי' זה בשמונה מחזורים קטנים, וכמחזור הרביעי הגיעו לקני החריכות והקלרות, והנה השמונה מחזורים הם מחזור גדול אחד כזו המסיבה, וזהו הסבוב שהזכרנו למעלה בשם "מחזור החלכסון" שלורת הענולה עם נקודות המרחקים משתנים וסובבים סביב החרן בקרוב מתשע שנים. והוא הנורם (בלירוף שנויים אחרים) להרבות מספר החדשים שיתחרכו חו יחקלרו תכופים זה אחר זה, משנה עד שבעה עד שמונה, ופעם אחת כמחזור עד תשעה, מפני שחורכי ההקיפים נ"כ משתנים.

אבל עוד עמדתי משחומם על השנוי הזה, שיתחרכו תשעה חדשים תכופים זה אחר זה שלא מלאתי לו הכר בכל המחזור לא בהתארך ולא בהתקלר, ולא נחתי עד שבדקתי בשנה המחוארת ובשנה הקודמת לאלו השנים. ומלאתי שבשנת תרמ"ט —תר"ג הי' זה השנוי, שהתקלרו חשעה חדשים תכופים כמו שבשנת תרנ"ח התחרכו תכופים, וזה מחזיק טובה לדעתי הקודמת שהתחיל זה המחזור הגדול, שהוא "מחזור החלכסון", בסוף חדש אדר, תר"ג, שהוא הי' האחרון מן התשעה חדשים שנתקלרו תכופים, וכלה אחר התשעה חדשים שנתחרכו הכיפים ועד שבא לנקודת הקירוב שממנה התחיל. וזה לנו לאות ולמופת שכן כל השנויים והחי־סדרים שנראה לנו כמלא שמה שזה מקלר זה מחריך, וכן כיפך, עד שבהמשך זמן יבואו להתחוות יחד. ורק דבר אחד נמלא בטבע מהלך הלבנה שהוא מחריך מעט ואין מקלר כנגדו, שבשנורו יהיו החדשים המלאים יתירים, בהמשך זמן, מן החדשים החסרים. (וגם בקנישותינו החדשים המלאים יתירים על החסרים, מזה הטעם).

וכפי שהתחלר לעיל שרחוי לחלק סבובי הלבנה לשתי מיני מסיבות, מסיבות כלליות ומסיבות חלקיות, ונחרנו שם שבהשערת החריכות והקלור של החדשים נוכל להעלים מהחשבון חת הסכיבים הכלליים ולשער רק בהסבובים החלקיים שהם הכ"ט מעלות לכל חדש, ילח לנו מזה הקש לחר. והוח. כשם שבהסבובים הכלליים חף שים בכל סבוב חרוכות וקלרות בחינם דומים זל"ז, מ"מ הם מכריעים זה חת זה עד שיהיו שוים זל"ז, מפני שהקלרות הם בערך לעומת החרוכות בכל סבוב שלם, כן הוח בסבוב החלקי, חף שכל הלך חינו דומה להברו, מ"מ בסבוב שלם יכריעו חלו חת חלו, שיהיו הקלרות בערך לל החרוכות בקירוב, וכן בכל הסבובים הכלמים, והערך הזה הוח שהחרוכות מכריעות חת הקלרות בערך מה שהם מוסיפים של כ"ט ומחלה ימים יותר ממה שהקלרות פוחתין, מכ"ט ומחלה ימים, ויהיו חדשי כל סבוב שלם חו כסדרן, (חם עוד לח התקבלו היתרונות ליום שלם) חו חדש מלח יותר על ההסרים, ולח כהפך, מפני שכל סבוב שלם חינו מספיק סבובו עד שיחזור חל הנקודה מן ההקף ממקום שהתחיל, וכולל כל החרוכות וכל הקלרות והחמלעיים ושחרי השנויים, וכן כל סבוב השלם כזה הערך. חבל בהורך זמניהם לח יהיו זה לזה, ואינם דומים לסבובי הכלליים, מפני שכל סבוב הכללי ינמר בכמו כ"ז ושלים ימים, ואין מחזור החלכסון יכול לשנות חותו (כ"ח בערך שלם מעלות, לפנים חו לחחור) כמו שיכול לשנות חת הסבוב החלקי שאינו ינמר רק לחמר י"ג חו י"ד החדשים, ויהי' השנוי ביותר מחרכעים מעלות, (ובכל זחת נשלם סבובו כזו הנקודה שהתחיל משם. בלירת הקף הלבנה היח לעולם בעגיל שהרכו יתר על רחבו).

אבל שם כחנו לשער חת החדי השנה שהם בנים עשר חדש אין הדבר כן. שהשנה היא מתחלת ולא נמרת בשוה עם סבובי מהזורי החלכסון. ונם חינה משלמת סבוב שלם הלקיי, בשם שכשל י"ב פעמים כ"ט מעלות יהיו רק שמ"ח מעלות. ויהסרו י"ב מעלות לתשלום הסבוב מלבד השנוי שנשבה ע"י מחזור החלכסון בעולה לכמו שלם מעלות לחדש, וינדל ההסרון לתשלום הסבוב. חו תחמר שהסבובים הכלמים הם מי"נ וי"ד החדשים (ופעמים עוד יותר) בעוד שהשנה היח מי"ב החדשים, וינדל ההסרון פעם בסיעור החדש ופעם בסיעור שני חדשים (ועוד יותר). ואם הי' זה ההסרון מהקף החמלעי חינו מעלה ומינו מוריד מפני שהחרוכות והקלרות נחרים ויכריעו חלו חת חלו בסדרן, ותהי' השנה כסדרה, שנה מלחים ושנה הסרים. חבל חם יהי' ההסרון בהקף הריחוק יהסרו החרוכות

ויחתרו

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 92 הודפס עיי א

ויצאו כל הקרוח, ותהי' הנגה משבעה חסרים וחמשה מלאים. אף כזה החסרון חיבו גדול כל כך עד שיעלה לשיעור יום, מ"מ כהצטרף אליו מלוי אחד בשנה שלפני' יותר מן הרוחי יקדים ההדש שלאחריו וכל אחר לאחריו עפני שהם קלרים. ואם יהי' החסרון כשקף הקירוב יחסרו הקלרות ויאחרו כל התרוכות, ותהי' הנגה משבעה מלאים וחמשה חסרים, וזה מלוי כרוב הנגים, והיו כ"ד יכלין לקבוע כל הנגים כסדר הזה תליפית, ר"ל שיהיו לי כסדרן לו ז' מלאים והמשה החסרים לו לישכא, ומה שהנגים השלמות יתירות על החסרות היו יכולים לידע מרחיק הלבנה בחיל כאה בזמנה. לולי הנגים המשוערות ביכלו בין הפשיטות שהם משנים את זה הסדר, שהנגה המשוערת היא מי"ג חדש, והי"ב חדשים יכולים להיות כמו בשלרי הנגים, לו כסדרן, לו ז' מלאים וחמשה חסרים לו לישכא. והדש העבור היא כרבות כ"ד, רלי הדש רלו שלשים, ונמלא בשנה משוערת יכולה שתהי' לו ז' מלאים ושנה חסרים לו לישכא. לו במיני מלאים וה' חסרים לו לישכא. וכפ"ש שיעבי הדש העבור לו מלא לו מבר ולין לו זיג כגנדו, לכן יפעל פעילתו כל החדשים הנלים עד שיפשר שאם עבו כ"ד הדש העביר, לו הדש הי"ג, שלשים, מפני שלו התהלכה הלבנה כלריכה והיתה הנגה שמונה מלאים וה' חסרים, וכשנה הפשוטה הנאה תתהלך כקלרה, ר"ל שיהי' החסרון הדש אחד לתשלום הסבוב מן המשוערת ובני הדשים מן הפשוטה, ובלשתם מדשים הלרוכים כהסבוב שיחסרו מן הנגה הפשוטה ותהי' מנת זאת הנגה ז' חסרים חפלת עלמה ועוד הדש הבר בן זיג כנגד הדש העבור העבר המלא, וכין הכל שמונה חסרים וד' מלאים, וכן להפך, אם עבו כ"ד הדש העבור חבר מפני שלו התהלכה הלבנה בקלרה והיתה הנגה שמונה חסרים וה' מלאים כנ"ל, וכשנה הפשוטה שלאחרי התהלך כלרוכה שיהי' מנתה ז' מלאים וה' חסרים, יתוסף עיד הדש אחד מלא בן זיג לאחד העבור החסר ויהיו שמונה מלאים וד' חסרים. וזה מלוי יותר, ועוד מלוי שיפשו כ"ד הדשים מלאים יותר מן הרחוי מפני שלא נרחית הלבנה ולא כאו עדים ויהיו מיכרחים לה"כ, ע"י רחיית הלבנה. להבר הדשים יותר. וזה יהי' כנורס לקבוע הנגים מחרכשה ושמונה כבני הלדים.

הנה נתבאר מפשרות הדבר שגרמה כמו זר שיפשו כ"ד ח' הדשים מלאים וחרנשה חסרים לו לישכא בשנה פשוטה של י"ב חודש, ושזה יכשיר לדרך מהלך הלבנה ור"ל שהרחה בזמנה בסוף זו השנה. אבל לא זה בלבד הוא העניו הגדול שליו שבמשנתנו ובסוגיית הגמ' שם, רק עוד עניו אחר מלירף לזה שהוא המפתח והמורה דרך להסוגי' כראוי ירחה הקורא בכוחנו לפרש המשנה והגמ' בע"ה.

ונשאר לנו עתה ההכרח לדבר מעניו **ראייית הלבנה**, שכל מה שדברנו עד כאן מוסב רק על מולדות הלבנה, סדר כיחתם בחרוכה וביחתם בקלרה ושיעורם. אבל **הראי'** הוא עניו אחר נמבך מן המולד ועלי' מקדשין את החדש. ומפני שנחרכו לנו הדברים עד הנה לא נדבר עלי' רק בדרך כלל ובקלור. ונאמר דמאי דאי'ר זירא אמר ר' ממן כ"ד שעי מיכסי סיהרא הוא בין קודם המולד ובין אחר המולד מתכסה הלבנה כ"ד שעי. ואנחנו אין לנו עתה עסק רק עם הכ"ד שעי דמיתכסי אחר המולד, שהוא מזמן המולד עד שתוכל להראות, והוא מסכים עם מה שנאמרו התוכנים שלריכה הלבנה להתרחק מן תחת השמש לא פחות מן י"ב מעלות עד שיתגלגל אור השמש על שפחה המערבית שלכתה מן תחת השמש ולמזרח, וכמו זה השיעור (י"ב מעלות) היא מתרחקת מן השמש כאמצע מהלכה בכ"ד שעות, כמו שהזכרנו לעיל, שאמצע מהלכה ביום הוא בכמו י"ג מעלות ובשית המעלה, אבל גם השמש מהלך למזרח כמו מעלה אחת ביום, ונמלא שהיא מתרחקת מן החמה ביום אחד מעט יותר מי"ג מעלות. ואף בהתרחקה זה השיעור לא תוכל להראות בעוד שהשמש בהיר הוא בשחקים, מפני שהשמש מכהה את אורה הקטן והחלש. רק סמוך לאחר שקיעת החמה והאויר אך אז תהא נראית סמוך להופק המערבי כעין מגל מחודד בשני רחשיו, ובשעה מועטת השקע גם היא בהלכה היומי, לאחר החמה, מתחת להופק, ולא תהא נראית עד שקיעת החמה הנאה. והראי' היותר קרובה למולד היא, אם הי' המולד בזמן שקיעת החמה שלאחר יום כ"ה להדש, או תוכל להראות בזמן שקיעת החמה שלאחר יום כ"ט להדש שהוא תהלת ליל שלשים, והיא ראי' בזמנה, וזה יקרה כשהי' ההדש שפבר מלא, שאז יהי' יום כ"ח להדש יום כ"ט ללבנה, וכ"ט להדש, יום שלשים ללבנה. אבל אם הי' החדש שפבר הסר לא יקרה זה כ"ח לעתים רחוקות כשתתהלך הלבנה בקיצים הקלרות יותר, ואתן מבל ממה שהי' בשופל. מולד תמוז (התמתי) דשנת תרל"ה הי' יום ח' שם שעות נ' מינוטען, שהוא נ' מינוטען אחר הלות ליל ח', ולא נראתה הלבנה בשקיעת החמה של יום ח' מפני שלא הי' אז רק כמו י"ח שעות מזמן המולד ולא יקדמו את יום ב', והי' סיון מלא ור"ח תמוז הי' ביום ג', וכין מולד התוז למולד אב הי' כ"ט ימים ז' שעות מ"ח מינוטען ונמלא שהי' מולד אב ב', י"ג שעות, מ"ד מינוטען, וגראתה הלבנה בשקיעת החמה של יום ג' והי' ר"ח אב ביום ד', ונמלא תמוז הסר, וכין מולד אב למולד אלול הי' כ"ט ז' כ"ג נמלא מולד אלול ג' כ"ח ח', וגראתה הלבנה בשקיעת החמה של יום ד', ויכלו לקדם את יום

ה'

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 93 הודפס ע"י

כ' לר"ח חלול, ונמצא שהי' ר"ח תמוז ביום נ', ור"ח הב ביום ד', ור"ח חלול ביום ה'. והיו תמוז ואב שניהם חסרים, וזהו בקדום שעפ"י הרחיי'. וכן חירע כזה בחדשי הב ואלול דשנת תרנ"ו, שהי' מולד הב ז' ג' מ"ו, והי' ר"ח הב ביום ב', וכין מולד הב למולד אלול הי' כ"ט ט' כ"ז, ונמצא מולד אלול ח' י"ג י"ל והי' ר"ח אלול ג', וכין מולד אלול למולד תשרי הי' כ"ט ט' מ"ח, ונמצא מולד תשרי ב' כ"ח י"ה. ור"ה תשרי (ר"ה) ביום ד', והי' ר"ח הב ביום כ' ור"ח אלול ביום ג' ור"ח תשרי ביום ד' ונמצאו הב ואלול חסרים, ועם זה אלו שהקדמו עפ"י הרחיי' ואלו הי' החויר לה. אבל אלא אחר אלא מצויים יותר. וזהו מה שאמרו בגמ' תרי ירחי הסירי קלא ליה להו', (ר"ה כ"ח) דלעולם אם יהיו שניהם הסירים מדרך ההלכה פעמים שאינה נרחית בחדש השני מפני עניני שיכשוה ויעשוהו כ"ד אלא. וראיית הלבנה בזמנה אינו יכול להיות בכל חדש וחדש אף כאויר לה (כ"ח לפרקים בחדשים הקצרים כנ"ל). ולמרבה שתתרחה הלבנה בזמנה הוא לה יותר משהה חדשים בשנה אף כאויר זך. מפני שרוב החדשים הם יותר מכ"ט ומהנה ימים במולדות הלבנה, ואפילו שהם מחנה על מהנה. אם נרחית בסוף יום כ"ט לחדש אחד לה תוכל להרחות בסוף יום כ"ט להדש השני אם לה היו שני החדשים קצרים יותר והקדים המולד הרחשון קודם סוף יום כ"ח או יום כ"ט לחדש, מעט יותר מכישור שתי היתרונות ביחד, וזה אינו כנמצא אף במחניה החדשים, לכן לה תהא נרחית בסוף יום כ"ט להדש כ"ח אלא חדש אלא ברוכה דרוכה מן החדשים. כמו במשל דלעיל, בתמוז ואב שנת תרנ"ה שהיו שניהם חסר, מפני שהי' מולד התמוז ג' מינוטען אחר חצות ליל ח' כ"ט סיון שהי' סיון אלא. ור"ח תמוז הי' ביום ג', ושתי היתרונות (על כ"ט ימים), מסודם תמוז ז' שעות מ"ח מינוטען, ומהודם אב ז' שעות כ"ג מינוטען, שהם ביחד ט"ו שעות ד' מינוטען, ומולד תמוז הקדים קודם ליל שלשים בסיון בכמו י"ה שעות שהוא יותר משתי היתרונות ביחד בכמו ג' שעות, לכן כלה כ"ט ז' מ"ח ללבנה ביום ב' י"ג שעות כ"ח תמוז והי' הרחיי' בסוף כ"ט גו שהוא יום ג', והי' ר"ח אב ביום ד', ועוד כלה כ"ט ז' כ"ג ללבנה ביום ג' כ"ח מ', בכ"ח אב, והי' נגול הרחיי' ביום ד' כ"ט אב כמו ג' שעות קודם הלילה וגרחתה בסקיעת החמה של אותו היום שהוא תחלת ליל שלשים, ויום ה' הי' רחוי לקדום, ותמוז ואב חסר אחר חסר.

ואלן חירע זאת בחדשים החרוכים, ואפילו בחדשים החמנעיים שנוסף על מולד התמוז כ"ט י"ג שעות והי' מולד אב ב' י"ה מ"ג, והי' ר"ח אב ביום ד' כמו בהמש', ושוב נוסף על זה מולד אב כ"ט י"ג שעות (שהוא קרוב להחמנע) והי' מולד אלול ד' ז' מ"ג, ולא ההי' הרחיי' כסוף יום ד' והי' ר"ה אלול ביום בשי שנמצא רק תמוז הסר אבל אב מלא. וכל מה שנאמר כזה המחמר הוא כמולדות החמתים, ומתבב על חופן ירושלים, כאלו הי' שם כ"ד בשעת הוסת מקדשי החדשים עפ"י הרחיי'.

ומפני שימי המילד הם נהשבים מצפה לשפה, אחם הי' מולד אחד למשל בהאי ליל שבי בשבת, ומן מולד זה למולד שלאחריו כ"ם ימים וי"ב שעות, יהיו המולד שלאחריו בהאי יום שבת, והמשך הזמן ממולד למולד נכלל בשלשים יום, כ"ח מהם ימים שלמים ושנים מהם ימים מקוטעים, ולא כן בימי האדם הי בימי הצפה שהם כולם ימים שלמים דוקא, שהם מתחילים בערב, מזמן הרחיי', וכלים בערב, כיום התורה. לכן אין בום אלא מהיום ואנם בהשבון לימי האדם הבא, רק משלימים זה היום לימי האדם הסבר, והאדם הבא מתחיל להשבב מבערב שאחריו, אם הי' זה הרחיי', ואם הוא קודם הרחיי' נאחה ר"ח עד הערב של אחר אחריו. כמו במשל דלעיל שהי' מולד תמוז דשנת תרנ"ה בכמו חצות ליל ח' כ"ם סיון, והי' נגול הרחיי' בכמו הצות ליל ב', ואשארו י"ח שעות מנגול הרחיי' עד הלילה, משלימים יום ב' כולו להחשב יום ל' לסיון. ותהלת ליל ג' מתחיל אדם תמוז. מפני שרק ימים אנו מחשבין להדשים ולא שעות. (מגילה ה' ח') ולא יכולנו לקדם את יום ב' לר"ח מפני שבתהלת ליל לא הי' נשלם עוד נגול הרחיי' ולא נראה, וכיון שנכנס אדם היכן בחלק מיום ב' אין מהשבין שעות ונכנס בכולו. וזו בהדם אלא וכן הוא בהדם אחר, כמו אדם תמוז זה שהי' ר"ח ביום ג', ומולד אב שאחריו הי' ב' י"ג מ"ד, ואבי נגול הרחיי' ג' י"ג (שהלכה לבנה אז בקראה), ונשארו עוד י"ח שעות מנגול הרחיי' עד הלילה, אותו החלק של י"ח שעות משלים יום כ"ם תמוז, והלבנה לא נראית עד הערב, (מפני שהלבנה החדשה לא תוכל להראות ביום), ונראית בערב, ויום ד' שהוא שלשים לחדם ראוי לקדום, ואינו נהשב לתמוז שהוא אחר. ומה שאמרו בגמ' "קדיש אחי סיהרא תלתא יומי", "תרי יומי", "אחד יומא", הכוונה היא שהראה לימים שלמים המתחילים וכלים מערב עד ערב. ומה שאמרנו כזה יהי' דו לעשות משל ודמיון לאופנים אחרים.

שמואל הלל ב"ר משה המכונה אייזיקס

סימן ב'.

כעו"ה עש"ק ל"ו למכי תרס"ח לפ"ק באבר.

לכבוד . . . . . מו"ה שמואל הלוי צוקערמאן כ"י המו"ל

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> : תורה מציון<<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (3){0} עמוד מס : 94 הודפס ע"י א

שלה שבועה על חני שיעור משום דחיסור כל דבריהם חמיר ספי מכח לא חסור קבה מסוני' דשביעות וביותר מסוני' ר"פ יה"כ דלרים לקים חלה שבועה על חני שיעור חף דלדידיה מ"ם חסור מדרבנן ול"ע:

ובדרך פלפול יש להוכיח לכאורה דוקחת לא הוה עשה גמור דאמרינן בסנהדרין כ"ט כל מלוה שנאמרה קודם מ"ת ונשנית בסיני ליברחל וגם לבן נח נאמרה רק חס הולרך הכתוב לשנותה למלתיה אז ליברחל נאמרה ולא לב"נ — והנה חיסיר אכר מן החי נאמרה קודם מ"ת ונשנה בסיני אבל התורה הולרכה לשנותו שהרי בסיני נתנה מלות שחיטה כדאחי' וכמת כאבר לייתיך מלמד בנלעזה מכה בע"פ ואי"ב נלד חיסיר חיני זכות מסיני ילמך והיה חמינת דלא חל משתה חיסור חמ"ה על חיסיר חיני זכות שהרי אין חיסור לאו הל כל חיסור עשה כדאחמרן ולפיכך הולרך לשנות הכתוב להידיע שאל חיסיר חמ"ה נמלא בשביעת מצוה זו למילתיה ומיה לן לפ"ז דחיסור חמ"ה ניהו כבן נח? אלא ודאי ובמת לא היה עשה אלא נאמר רק לבן נח הלהו — אך חם לא נקבל שברת הפרי מנדים כמה שחדש דחיסור חיני זכות היה בכל שביעת אלא נאמר דשיעורו בכזית כשר ככל שביעורין בכזית ממלא ידעינן בחיסיר חמ"ה אבר שיעורו ככל שביעורין ועלמית חלטיפין לכזית יהול על חיני זכות שביעת בכזית דעל ה"ם ק"ל חיסור הל על חיסור כ"ם חוסס' הנ"ל ח"כ לא הולרך הפסוק לכתוב חיסור חמ"ה למילתיה להודיע שיהול על חיני וכות דכללה"ב ידעינן זה ומה שאחר וחסרו בח לומר דלזה ולזה ליברחל ולב"נ נאסר — ומעתה שפיר נוכל לקיים הסברת דוזכחת הוה עשה גמור — מיהו התשב"ץ ח"ח סי' ק"מ נוטה לסברת בה"נ שלא חוכה מ"ע דוזכחת בכלל חרי"ג מלות:

בחו"מ (ח"ח ס"ז וח"ב סי' ח') במכתב החכם הרב מו"ה שמואל הלל המכונה ר' חייזיקס מק"ק ניחארק נ"ל הפליח לעשות בעין קידוש ההדם להפין חור על כמה עניים וסוניות המורות חמנם לא חוכל להבין פירובו על הא דחר"נ פשם בח בחדוכה פשם בקלרה דלפי פשוטו קשי על מולד החמלעי דלפשמים מוקדם למולד החמיתי ולפשמים מחוחר כמודע שקבלת ר' נמליחל רחם הנשה דף כ"ה לעין חורך מדת החדש מיוסד על חשבון החמלעי — והחמת חניד ולא חכחד שכמעט חי חיפשר להחמין מחשבונות התוכנים הקדמונים הוקבעו על יסוד "Ellipse" אבר המניח התיכן קעפלער זה ג' מחות שנה — עכ"פ לפרוץ נמעשיה להכם הרב הנז' שלפי בחוריו היקרים מפז נוכל להבין דברי חז"ל חשר כל רז לא נעלם מהם:

יוסף לוי פה לונדון

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

סי' א'.

חדשי השנה

חלק ג'.

(המשך מחוברת ב' ש"ו)

בבואנו עתה לפתח מוסרות, לעסר ולפרש בעז"ד את הסוגיא החמורה הזאת, חוכה עלינו בתחלה לייסב את הקושיא שהקשינו בפתח דבריגו, והוא, איך תנציל משאתנו מספר ההדשים המעוברים (ולעומתם יהיו הפשרים), בלא פחות מהרבעה בשנה ולא יותר על שמונה, בעוד שהיו כ"ד מקדשין על פי הראי', ורחיית הירח הי' להם לעיניים להורות להם כמה חדשים לעבר וכמה לחסר? ומה צריך הוא ולחיזה תועלת הוא זה המספר של החדשים המעוברים בשנה, הלא אם נראה הירח בזמנו היו מקדשין את החדש, ואם לא נראה בזמנו היו מעברין לאותו יהי' מספרם כמה שיהי', ולא ע"י מספר קצוב לחדשים המעוברים והחסרים? ואם יש קצבה להחדשים המעוברים והחסרים לחיזה צורך הם כל המצויות שבמסכת ר"ה משגיגי עדי ראיי' ושהם מהללין את החצת, ואם חיגן מכירים לותו משלהין (זוג) לחר עמו להעידו ולפי' בשבת. וכילד בודקין את העדים, ועוד שם כמה דיגים ומעשיות. למה הם כולם אם יש קצבה לחדשים המעוברים ומחסרים? ומה נפשך, אם קני הקצבה חיגם מסכימים לסדר הראיי', למה לא הודיעונו מה לקרב ומה לרחק, ואם שגיהם מסכימים יחד מ"ש צריך כאור ושמש למה קבעו מכמים שני דרכים שוויס, הלא די בדרך אחד? וכשרם נייסב זאת הקושיא ראיגו נכון להעיר עוד על ענין אחד בהסוגיא שלא תגות לעתנו כמה שנאמר כו. והוא באמרם שם בגמ' "ואכתי אד יומא לא לדעתייהו דאינשי", ועוד שם, "שכרי מיתקווי מיתקוי ואזן לאו אדעתין", שגראה כאלו מותר לכ"ד לעבר או להסר חדשים שלא כדת מפני שיתעלם הדבר ולא יתודע עוותם להמון! והוא עול ומגונה אף בחק חיש ופרטי וכ"ש לגבהרים משם הקדוש, כ"ד שביעראל, לעשות כמחשך מעשיהם חשר לא יעשו? לא יעשו ח' מעוברים או ח' חסרים ולא יהי' להם שום להכשות? ולא רחיתי מי שמעיר דבר בזה ריק שהתפקו שלמש באמרם דאחד יומא לא מרגיי שלמה או שכרי מתקווי מיתקוי כו', ומה חי לא מרגיי או שכרי, מ"מ כ"ד עשו שלא כהוגן, ולמה יעשו כן? אמנם הקושיא הזאת תתיישב בהמשך המאמר, וגפן לייסב הקושיא הראשיית, ונפתח הפתח שהוא

(א)

מציון א

המבוא לפירוש הסוגיא:

כן הוא הדבר שבזמן התנאים ועד זמן אחיי ורבא היו כ"ד מקדשין על הראי'. וגם כן הוא הדבר שהיו היתה להם רחית הלבנה לפיגים בקדושי חדשים. וכל זמן שגראה הירח בזמגי היו כ"ד מקדשין את החדש ואוס דבר לא עמד לגגד שלא לקדשו, אבל הירח אינו גראה בזמגו כ"א שעה (ולכל היותר שבעה) חדשים בשגה, כמו שנתבאר לעיל. והראיי' בזמגה היא רק בזמן קצר, כיון כמו שלים שעה אחר מקיעת החמה לבין מקיעת הלבנה, שפעמים הוא רק כמו הלי שעה או רביעית השעה מחלית המשרות ראוחה עד שתשקע גם היא מתחת לאופק. וכתגאי שיהי' האויר זך וגם. ויארע פעמים שלא יתכוון חדש לראותה, או שגגים מכסין אותה, ולא תראה בזמגה מסכות אלו בשגה שלמה או יותר, ואפילו אם תראה פעם אחת בחיים, מה יעשו כ"ד או כשהר קביעות החדשים איזה לעבר ואיזה להסר ואם לפעמים השגה כשהרה או שלמה או המרה שיהי' מכוון למהלך הירח, אם בזמן המקדש מפני תקגת קרבן מוסף ר"ח שיהא במועדו ככתוב ואם לאחר ההורבן מפני תקגת המועדות. ועל כרחך שהי' איזה סדר ידוע לכ"ד, מיוסד על שגויי מהלך הירח. שידעו איך להתגהג בשתים כאלו עפ"י חשבון המהלך, כלומר שאם ירחה הירח בזמגו בחדש הבא או בסוף שגה. תסכים זו הראיי' לקביעת כ"ד. שהי' הראיי' או בזמגו, כלומר שלעים לקביעת כ"ד, או בלול שבועו, שזהו דבר המצוי בכל זמן, ולפשר לשתים רחוקות שהי' הראיי' בלול כ"ע, וזהו בקדיש שיהרת הד יומא, שאמרו שם בגמ' לא לדעתייהו דאינשי, ר"ל אינו שולה על דעת חכמים להפך עלילות של כ"ד שעשו כדין בעת שלא נראה הירח בזמגו לשמה חדשים. והוא כשעת מן הגמנע שלא יעשו כ"ד למולם לף כיום אחד כמו שיתבאר עוד. וזהו שאמרו לא לדעתייהו דאינשי. ומשגיתן דיגין שגותגת קצבה להחדשים המעוברים (ולעומתם יהי' החסרים). איירי בהבי, כשלא נראה הירח בזמגו לשמה חדשים וכ"ד קובעין עפ"י הסדר המקובל להם כדי שיסכים קביעותם עם מהלך הירח, ואיגי שלא יתיה המצוה סדר להחדשים אלא שיהיו מהם לעבר ואיזו לחסר, זוה מן המצוות, אבל גתגו קצב ומספר להמעוברים (והחסרים) בשגה בכללם, ממה שאין סוחחין ואין מוסיפין, ועל כ"ד לתקן כפי חשבונם איזו לעבר ואיזו להסר. ומשלא שתה שום תורה ותמונה אחרת להסוגיא הזאת לפרד מדרך הקביעות עפ"י הראיי', ושניהם צריכים תלמוד.

וכדי שלא להתרחות כעומד במקום גדולים לחוות דעות בפירוש

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> תורה מציון עמוד מס: 178 הודפס ע"י אוצר החכמה

כפירום סוגית הגמ' ולבוש על רשב"ם שטרת תפארת, הגמ מידים ומודיעים כזה שלא מלכנו ומדעת נפשנו ימלו הדברים החלה, רק למהנו דולים ומשקים לכל נמת מתורת רבינו משה, הוא הרמב"ם, וזכרו לברכה וכבוד. שפמל ויגע ושבה רב טוב לבית ישראל. (ולימי שהקורחים בו יתבוננו היטיב בדבריו, ולא במהרה יסיבו עליו רבים).

והנני מתחילים פה הלכות מחדות מהלכות קדום החדש פרק י"ח: הלכה ד'. מדיש שרשו החדש בזמנו ובאו והפידו וקבלוש כ"ד וקדשו את החדש הזה הרשון ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקודם ולול שלשים לא נראה הירח מפני שהי לפשר לו להרחות הו מפני שכשהו עבים והרי כ"ד מלפים לו כל יום שלשים . . . . ולא באו עדים ושברו את החדש ומלא יום ר"ה השני יום אחד ושלשים . . . . הלכה ו'. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן ר"ה השני ולול שלשים לא נראה הירח אם תאמר שכך מפברים את זה וקובעין ר"ח השליטי יום אחד ושלשים כך לפשר שלא ירחה הירח בלול שלשים גם מחדש זה ומלאו מעברין והולכין ועושין חדשים אחר שלשים כל השנה כולה, ומלא חדש אחרון לפשר שירחה הירח בלול חמשה ועשרים בו הו בלול כ"ו, ואין לך דבר שחוק והפשד יותר מזה: הלכה ז'. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי שלא ירחה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא הרבה ופעמים רבות יארע זה כיוצא בו . . . . שאין אנו אומרים שלא ירחה הירח בכל השנה אלא שלא ירחה בתחלת החדשים וירחה אח"כ. ופעמים לא ירחה מפני שא"א לו שירחה בהם וחדשים שלפשר שירחה בהם לא ירחה מפני העבים או מפני שהי' קטן ביותר ולא נתכוון אדם לרחותו: הלכה ח'. אלא הקבלה שהי' ביד החכמים אים מפי אים מפי משה רבינו כך היה שבומן שלא ירחה הירה בתחלת החדשים הדם אחר אדם כ"ד קובעין אדם מעובר משלשים יום אדם השר מכ"ט יום וכן מחשבין אדם מעובר והדם השר בקביעה לא בקדום, שאין מקדשין אלא על הראיי, ופעמים עושין אלא אחר אלא או השר לפשר כמו שירחה להם מן החשבון: הלכה ט'. ומתכוונין לעולם בחשבון שאם ירחה הירח בחדש הבא ירחה בומנו או בליל עבורו קודם זמנו שהוא ליל שמונה ועשרים . . . ולעולם אין פחתין מאחשבה חדשים המעוברין בשנה ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעוברין: (זהו דין משחנו): הלכה י'. וכל שתאמלה בעמ' כו', וכן זה שאשר תשעה חדשים בשנה וכל כיוצא בזה הכל על עקר זה הוא בנוי שלא ירחה החדש בזמנו: הלכה יא. וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החדש לעורך הוא כו', מפני שלא נראה הירח בזמנו, אלא בשה שירחה הירח בזמנו שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש מקדמין לעולם: עד כאן לשון הרמב"ם ז"ל.

מזה נראה בעליל שהרמב"ם ז"ל מפרש משנתנו וזאת דלחיירי שאם בזמן קדום עפ"י הראיי לא נראה הירח בזמנו, לזמן אחרך, אין יתנהגו כ"ד בקביעות החדשים ורק בזה החופן ולא בחופן אחר תוכל להתפרש הסוגיא הזאת. ואנחנו מספיקים אכל באכל ומשיאה במשיאה עד שנוכל בע"ה לדלות מים העמוקים החלה.

ויש לנו להתבונן בסדר הקבלה שכתב "שבומן שלא ירחה הירח כ"ד קובעין החדש מעובר חדש אחר כו' (שהוא כסדרן), ופעמים עושין אלא אחר אלא או אחר אחר חסר" כו'. (ואלא אחר אלא הוא הכרח בשנה של שבעה אלאים וחמשה חסרים, ואחר אחר חסר הוא הכרח בשנה של שבעה חסרים וחמשה אלאים), ושני החופנים החלה אינם כסדרן. ומסיים, ומתכוונין לעולם בחשבון' כו', והדברים לריכין באור. והנראה לפענ"ד הוא שהי' הקבלה שבומן שלא ירחה הירח בומנו אדם אחר אדם כ"ד קובעין החדשים בדרך האמצעי שהוא אדם מעובר אדם אחר, בשנים כסדרן, שלא נמחה השנה שעברה מכסדרה, או יעשו כ"ד גם השנה שנדונין עלי', שלא נראה בה הירח, גם היא כסדרה, אפני שאם יבו או מדרך החמלעי לגד אחד, אמת יפה הירח לגד השני ואחר שיעשו בשני ימים, אבל אם יחזקו בדרך החמלעי, כרוב השנים לא יעשו כלל, ואף אם תהי' זו השנה מן המעוט לא יוכלו לעשות ביותר מיום אחד, אפני שאין בין החמלעי לאחד אשני הלדדים מרחק יום אחד רק במעוט מן השנים. אבל אם יבו מדרך החמלעי, כמו שאם יבו לשבעה חסרים וחמשה אלאים אחר שיפה הירח לשבעה אלאים וחמשה חסרים ויעשו בשני ימים. וכן להפך. **אבל** כל זה אמור רק כשהי' השנה שלפני' כסדרה, שלא היתה נעוי' לגד אחד, אבל אם היתה שנה שעברה נעוי' מכסדרה לגד אחד, בין ע"י רחיית הירח ובין אפני אחרת, או יבו כ"ד את השנה שעומדין בה, שלא נראה בה הירח, לגד השני, ואז פעמים עושין אלא אחר אלא או חסר אחר חסר עד שיגיעו כלל החדשים של אתי השנים לכסדרן, שזהו ג"כ דרך החמלעי, ואחר לא יעשו כלל. שירחה החדש בומנו, ואף אם יעשו לא יעשו ביותר מיום אחד. וזהו מה שאפיים שם, ומתכוונין לעולם בחשבון שאם ירחה הירח בחדש הבא ירחה בומנו או בליל עבורו

לא

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

לח שירחה קודם זמנו שהוא ליל שמונה ועשרים ולח כתב ליל תשעה ועשרים משני שהוא רק עשות יום אחד. וע"ו אמרו בגמ' אד יומא לח אדעתייהו דאינשי, כמו שפירשנו שם. ומשכ"ת ומתכוונין לעולם בחשבון, ולח כאר היוה חשבון סמך כזה שמש"כ בפ"ח ה"ו וז"ל כ"ד מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבין האסטגנינים שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכן' כו', ע"ש. ואף שנראה כמו זר, דא"כ, אם ידעו כ"ד לחשב כמו שהאסטגנינים מחשבין, איך יוכלו לעשות כיום אלם? אכל לאו קושיא היא. שאין הכוונה לומר שכ"ד יעשו כיום אלם, רק שלפעמים אם יעשו אף כמחלית השעה, ואפי' כפחות מזה, יוכל זה העשות להעשות כזמן הראיי' שכל שהראיי' נעתקת מלאחר שקיעת החמה האחת אף כזמן קצר לא תהי' הראיי' פד אחר שקיעת החמה השנית, שזהו יום אלם שנדחה החדש כשכורו; שאם חשבו כ"ד שיהי' המולד, למשל, בתחלת ליל שבת, ומן המולד עד הראיי' כ"ד שעות בחאלע מהלך הירח כמו שנתבאר, וא"כ תהי' הראיי' בתחלת ליל מוצאי שבת ור"ח ביום ח', אכל מי יודע שמא נאחר המולד רק ככמו חמש עשרה מיגוטען מחשבון כ"ד, והירח גם הוא התהלך כאורכה מן המולד עד הראיי' פחות או יותר מעט משיעור הזה, ומלא שבשקיעת החמה כמול"ם לא היו כ"ד שעות מן המולד וגם הירח נאחר כמעט למזרח עד שבשקיעת הירח לא התרחק עוד אף הי"ב מעלות מן החמה ויעקע כלי ראותו, ולא ירחה עד שקיעת החמה שלאחר יום ח'. וכן יכול להיות בהפך, שכ"ד חשבו שיהא המולד שיעור מועט לאחר שקיעת החמה, והירח יהלך כאורכה. אכל המולד הקדים מעט מחשבונם וגם הירח התהלך קצר מעט מחשבונם, ונראה בשקיעת החמה השנית בעוד שלא היו כ"ד שעות שלמות מזמן המולד, (וזהו דקדים סיהרא חד יומא). ומעותים כאלה עלולים היו האסטגנינים (התוכנים הקדמונים) לטעות בעוד שלא היו להם כלי מחוות המדשים, והם יבאו בבטחה ובשלוה, ומלכי ארץ תומכים אותם בכל ערכיהם, לא כן היו חכמי ישראל וכתי דינין שבישראל, שהיו מורדפים על לאחרם מנוים עריצים שמשלו בהם. ומי זה יעלה על דעתו למלא ממן על כ"ד כזה שעשו כהך וכדת, בעת שלא נראה להם הירח בזמנו כמה חדשים קודם לזה, **ובזה** נשלם המבוא, ומתה בעזה"י נגדול לכתוב הפירוש על סדר המשנה. והחונן לאדם דעת ומלמדו בינה יתכיל מולת פינו וידריכנו בדרך ישרה.

באור המשניא

מתני'. אין פותחין מארבעה חדשים כו'. כומן קדום של הראיי' היו, שאז לא קדשו את יום המולד לר"ה רק את היום שאחר ראיית הירח, והראיי' היה לעולם אחוכה אחר שקיעת החמה בכמו כ"ד שעות או יותר לאחר המולד, והיום שלאחריו נחקדש לר"ה וקדושתו התחיל משרש. מומן הראיי', כמה שאמרה תורה ההדש הזה לכם' שע"ו בא הפירוש המקובל, **זה ראה** וקדש', וכדברינו נאחר מהו מולד ומהו ראיי', ובשור אורכי הומנים המשתנים שבין המולדות ומדר השתנות שזהו ענין, פעמים שבא באורכה ופעמים שבא בקצרה', וענין הראיי' ובשור זמנה אחר המולד שהוא ג"כ משתנה, וענין השנוי שנמלא בין השכוכים המלקיים השלמים כל הירח ובין השנה שהיא י"ב או י"ג חדשים, שהם כולם נורמים להיות הדשי השנה פעמים כסדרן, שנה הדשים מלאים ושנה חסרים, ופעמים שבעה מלאים וחמשה חסרים, ופעמים שבעה חסרים והמשה מלאים. ומלא ב"ש שלשה מיני חלוקת החדשים בשנה פשוטה וכולם מדרך מהלך הירח, המין הראשון יותר מלוי, ואם יבא הירח לעד האורך או לעד הקילור יחתה לאחד משני המינים האחרים, כמו שנאחר לעיל. ושנה המשוכרת שהיא י"ג הדשים היא יכולה להיות כסדרה בשלמות, ונקראת כסדרה אם היו בה שבעה מלאים ושנה חסרים מפני שמדרך המהלך המלאים יתירים על החסרים, ואם נבא המהלך לעד האורך יותר יהיו בה שמונה מלאים וחמשה חסרים, ואם נבא לעד הקילור יהיו בה שבעה חסרים ושנה מלאים או שמונה חסרים והמשה מלאים, ורחייה הירח הי' לכ"ד לעיניים ולמורה דרך מתי לעשות כן ומתי לעשות כך. **אבל** מה יעשו כ"ד אם לא נראה הירה בזמנו מדש להאר הדש בזמן אחוך? **בהבי** מיירי מתניתין בנותנת קבלה להדשים המשוכרים (ולשומתם יהיו החסרים) בשנה, ממה שאין פותחין ועליהם אין מוסיפין, כמו שנזכר לעיל, ולא מיירי מתניתין בשנה משוכרת, משום דבמתניתין מחולקים החדשים לארבעה ושמונה, שאם ארבעה משוכרים שמונה החסרים ואם שמונה משוכרים ארבעה חסרים, ואלו בשוכרת אם ארבעה משוכרים חמשה חסרים, ואם שמונה משוכרים חמשה חסרים. וכהדיא אמרו בגמ' אליבא דשולא. מה טעם אין פותחין **מארבעה** החדשים המשוכרים בשנה משום דלא נראה לחכמים להאר יתר על שמונה', הרי לך בפרוש דמתניתין מיירי בשנה פשוטה, ותמוה מלא חיך לא רמו זאת התום'

והמפרשים

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> תורה מציון עמוד מס : 180 הודפס ע"י אוצר החכמה

והמפרשים ההולכים לחריסה שפירשו "כגון שהיתה שנה שלפני' משוערת" לותה השנה דלירחי כה מתניתין שעושין כה ח' מלחים או ח' חסרים היתה משוערת. וכבר לכרתי כזה. ומחזור להמנין. מחניתן לינה מפרשת חלוקי החדשים החמלעיים, רק שונה את שתי הקלוות, מה שאין פחות ממני ולא יותר עליו כמו בשאר ההלכות שנשנו כאן בדרך מנב. ומה שמשנו ורחינו הוא חלוקת החדשים למחלה או שבעה מעוברים ושמנה חסרים או שבעה חסרים ושמנה מעוברים. אבל שיעלו כ"ד לעשות רק ארבעה מעוברים (ויהיו שמונה חסרים) או שמונה מעוברים (ויהיו רק ארבעה חסרים) בשנה פשוטה, מ"ר כמו זר ותמיה. ושפקי כה בגמ' ומפרשי

לה:

גמ' . מאי לא נראה יהר על שמנה. מתריכות הלשון משמע שהקשו שתי קושיות. אחת, מתי לא נראה, פי' למה שנה המשנה את הלשון ממה שנשנה בהלכות התחרות "אין פוחתין ואין מוסיפין", וכאן שנה "ולא נראה יתר"? שנית, מתי יתר על שמונה. אם הוא לעבר או להסר? **אמר** רב הונא לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה. השיב על שתי הקושיות, על הראשונה השיב, מה שאין מוסיפין הינו אסור דין בפני עצמו רק תלוי בשקול דעת חכמים בהדם העבור אם הוא שלשים יום או כ"ט יום כמו שיתבאר. ולכן נשנה בלשון "ולא נראה" שפירושו לא נראה לחכמים. ועל השני' השיב לא נראה לעבר יתר על שמונה, ופירושו הוא, לא נראה לף לעבר וכ"ש להסר יתר על שמונה. כמו שיתבאר.

והתחילן לחקור בטעם המשנה של דעת רב הונא, שלא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה, הא שמונה עבדינן, ושאלו "מתי שנת תשעה דלא, אם כן קדים תתי סיהרא תלתא יומי, השתא נמי קא קדים תתי תרי יומי", פי' המקשן ידע ממתניתין חיירי בזמן שלא נראה הירח בזמנו כמה חדשים וכ"ד קובעין או עפ"י החשבון וג"כ ידע שבקביעות כזה צריכין כ"ד להתכוון בחשבונם שאם ירחה הירח בחדש הכ' או תחר חיזה הדם שקבעו, שירחה בזמנו או בליל עבורו, ולא יהי' ההלת ליל שלשים נשתק מן הרחיי' רק יום אחד. וג"כ ידע המקשן סדר הקבלה שבזמן שלא ירחה הירח בזמנו שכ"ד קובעין בדרך החמלעי חדש מעובר וחדש הסר, אבל לא שלקא מדעתי' דהמקשן שלפעמים שעשה הירח מדרך החמלעי לגד אחד שכ"ד צריכין אח"כ, בלי רחיי', להעות לגד השני כדי לבוא לדרך החמלעי, וקס"ד דאפי' בשנים כסדרן חיירי מתניתין, שיכולין כ"ד לעשות שמונה מעוברים בשנה פשוטה שלא נראה כה הירח, אפי' אם השנה שעברה שנראה כה הירח היתה כסדרה, וע"ז מקשה "מתי שנת תשעה דלא נ"כ קדים אתי סיהרא תלתא יומי", פי' כיון שלפי סדר הקבלה היו כ"ד לריכין לעשות שנה זו כסדרה, שנה מלחים ושנה חסרים, כדי שירחה הירח בזמנו והם עשו תשעה מלחים ושלשה חסרים ונמלא שהוספיפו על זו השנה שלשה ימים, ואם ירחה הירח בזמנו תקדים הרחיי' שלשה ימים שלמים לפני ר"ה של קביעות כ"ד. זהו כתור הקושיא מלד סדר הקבלה, וכדי להרחות אין שהסדר מכוון. נכתר הקושיא מסדר מהלך הלבנה. ולמשל, נלייר שהי' ר"ה דאתתקד, ט"י רחיית הלבנה, בשבת, כמו שליירו המפרשים. (אבל המולד והרחיי' לא נוכל לנייר כמו שליירו הם, מפני שאינם כן במציאות) ואם ר"ה בשבת הי' הרחיי' בתהלת לילי, שהוא בשעת הכנסת שבת, והמולד הי' יכול להיות מתי שהי' כדרכו וכטבעו, שהוא לא פחות מכמו יום קודם הרחיי', ועד יום ומחלה ושוד יותר קודם לרחיי'. והנה זה המולד לא הי' מאחר מסוף יום חמיש, ואפשר הי' קודם עד סמוך לתהלת ליל בשעות אחדות, ואנחנו לא נשימהו כמשלנו בתחת הקלוות רק בזמן היותר מלוי, בשעות החמלעות, ונשימהו למשל כי"ג שעות אחר תחלת ליל חמיש שאחרו י"ח שעות מן המולד עד הלילה, וסימנו ה' י"ג. והי' גבול הרחיי', שהוא כ"ד שעות, ו' י"ג, ולא נראה עד הלילה והי' ר"ה בשבת כנ"ל, זהו המולד והרחיי' ור"ה דאתתקד. ומולד תשרי דהשתא נשים ג' כ' בחמלע או קרוב להחמלע, ונאמר שהי' יתרון מולד השנה ד' ט', ויהי' מולד דהשתא כ' כ"כ, ויהי' גבול הרחיי' ג' כ"כ, וירחה בתחלת ליל ד', וכט' מלחים יקבעו ר"ה דהשתא בשבת, ונמלא דקדים סיהרא, (רחיית הירח קודם ר"ה), תלתא יומי, מתחלת ליל ד' עד תחלת ליל שבת, **"השתא נמי"**, כשעשו ח' מלחים יקבעו ר"ה דהשתא ביום שני ונמלא דקדים סיהרא הרי יומי, מתחלת ליל ד' עד תחלת ליל שני?

ובן בהפך חליכת דעולא דלא נראה לחסר יתר על שמונה, הא שמונה עבדינן, והקשו "מתי שנת תשעה דלא דת"כ מייתרא סיהרא תלתא יומי", שאם יעשו תשעה חסרים ושלשה מלחים במקום שנה מלחים ושנה חסרים כסדר הקבלה נמלא שפחתו את השנה בשלשה ימים, שנעשו מסדר הקבלה שבו נראה הירח בזמנו, ועתה יתאחר רחיית הירח שלשה ימים. **ומסדר** מהלך הירח שתהי' הרחיי' דהשתא בתחלת ליל ד' בכ"ל, ור"ה יקבע, בתשעה חסרים, ביום ה' הקודם ומתחלת ליל ח' עד הרחיי' שהיא בתחלת ליל ד' הם שלשה ימים שלמים. **השתא נמי** קא מייתרא תרי יומי, בת' הסרים שיקבע ר"ה ביום שני, ומתחלת ליל שני, שהי' להיות

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

להיות לו הרחיי, עד שהי' הרחיי כפועל שהוא תחלת ליל ד', הם שני ימים.

ותירצו, כדאמר רב מתרשיא כגון שהיתה שנה מעוברת הבא ומי כגון שהיתה שנה שלפני' מעוברת, ועבור שנה חדש כו'. פי', דלהא דמיקמיק לקמן לתירוץ הך ברייתא, דתין ר"ה הל חלא לו ביום הגף לו לאור עבירו', מקשינן סוף סוף לאחרים ביום הגף לא משכחת לה? ע"ז אמר רב מתרשיא כגון שהיתה שנה מעוברת ועבור שנה ל' יום, דל ירהא כו', וכאור זה הוא דלאחרים פליגי אמתניתין דתין פתוהין כו', ואמרי לתין כין ר"ה לר"ה חלא ד' ימים, אפילו בזמן שלא נראה הירח וכ"ד קובעין פס"י החכמן עושין הדם מעובר וחדש הסר, וכלל ימי השנה הם ש"ך ימים, כין תשרי לניסן ג' הדשים מלאים וג' חסרים שהם קע"ו ימים, וכן כין ניסן לתשרי, ואמלא יתרון הימים על שבועות שלמים הם כ' ימים מתשרי לניסן, וכן מניסן לתשרי, שהם שם"ה ד' ימים מר"ה לר"ה. ומר"ח ניסן עד יום הגף ט"ו ימים, הולילם מן קע"ו ישארו קס"ב ימים מיום הגף עד ר"ה, שהם כ"ג שבועות ויום אחד, ואמלא ר"ה הוא לאור עבורו של יום הגף, שאם חל יום הגף בשבת יהול ר"ה באחד בשבת, וזו היא הקושיא, דר"ה ביום הגף לאחרים לא משכחת לה', שהוא מאוחר ביום אחד, ותירן רב מתרשיא, כגון שהיתה שנה מעוברת ועבור שנה שלפני כו' פי' דלאחרים לאמרי, ושנה מעוברת חמשה' (ימים כין ר"ה לר"ה), שמפני הדם העבור נוסף יום אחד על יתרון השבועות, ויהי יתרון ג' ימים כין תשרי לניסן וכ' ימים כין ניסן לתשרי, **ועבור שנה ל' יום** דשברי כרשב"ג וכדמפרש לה רב פפא ואם עשו אחד העבור ל' יום יהי' להם יתרון כ' ימים מהדם העבור וכין הכל יהי' ד' ימים מתשרי עד ניסן, וכין ר"ה לר"ה שנה ימים, והם תמרו המשה ימים? לכן מהסרין הדם אחד מן הג' מלאים שכין ניסן לתשרי להכריע את מה שהוסיפו כין תשרי לניסן. וישארו ה' ימים כין ר"ה לר"ה, ור"ה ביום הגף. זהו כתוך הקושיא והתירון של רב מתרשיא (והוכרתנו להלרין להרמות דמיון הקושיא ותירון ר' מתרשיא לגדון דידן). ואמלא שהכריעו את השנה מכין ניסן לתשרי לכין תשרי וניסן כתוספת ונרעון, הבא נמי כגדון דידן. כגון **שהיתה שנה שלפני' מעוברת**, והי' מת השנה שבעה הסרים והמשה מלאים, שבת שה היתה כקלרה, **ועבור שנה חדש**, דשבר כרשב"ג, ושנו ש"ד חדש העבור ג"כ משר, ואמלא שהיו שמונה הסרים וחמשה מלאים בשנה המעוברת, לו עושין בשנה הפשוטה שלאחרי' שלא נראה בה הירח, שמונה מעוברין להכריע את כלל ההדשים של שתי השנים שיצאו לכשדרן לו קרוב מה שחפשר לכשדרן. והעשם כוה הוא מפני שאם כ"ד עשו את הדם העבור משר שהר שהיו ו' הסרים כהשנה, כולהי רלו לפי השכוש שהניע הירה לתכלית קלרה כהמחזור, ורלינו ומוכהו לעיל כמהלך הירה שכל שההדשים הקלרים הם יותר קלרים כן לעומתם ההדשים האחוכים כאותו שכוש ההלקיי הם יותר אחוכים, וככל מחזור החלכסין נמלאים שני שכוכים כוה זמ"ן, והדשי השנה הינם דומים להדשי השכוכים לא כמספר ולא כמלא, כאשר נתכאר, לכן ילרע פעמים שתכלית קלור ההדשים הוא כשנה אחת, ותכלית אריכות ההדשים כשנה השנית כין שניהם משכוש אחד מהם, כין שהם משני השכוכים, ר"ל הקלרים משכוש אחד כשנה אחת והאחוכים משכוש השני כשנה השנית, וכלירוף זמן הרחיי' שהוא משנה מזמן המולד, יכול להיות שמונה הסרים כשנה מעוברת כשהיא כתכלית הקילור וכשנה הפשוטה שלאחריו יהולו החדשים האחוכים שלעומת הקלרים, ויהי' כזו השנה שמונה מלאים וד' חסרים, מפני שנמלרה השנה שרש ינמר השכוש השלם, ויסתרו החדשים הקלרים שנמלר השכוש עד לאחר כלות השנה.

ומה שרחינו ומוכהנו כשברת המקדן דקדוש ואחי כיברת שהמולד יתין כשעה חמלעיי משני קלות התשבר, וגם יתרון השנה ד' ע' הוא חמלעיי. אבל שנה מעוברת כזו שבאה כקלרה ע"י רחיית הירה והשנה הפשוטה שלאחרי' שהיא נשרכת, כלי רחיית הירה, לבוא כאחוכה, אין לנו לשער המולדות ויתרוני המולדות רק ביחולו כאחד משני קלית התשער. ואליבא דר' הונא לף הם נבאחר המולד להתקדם ה' י"ג כמו שבשרנו כהקושיא רק נשים עליו יהרוני מולדות השנה ד' י"ז, כמו שהם בבא באחוכה יהי' מולד להשתא ג' ה', ולא תהי' הרחיי' עד תהלה ליל ה', ור"ה יקבע בה' מלאים ביום ו' ואמלא דלא קדים רק הד יומא, אבל זה אינו מספיק. מפני שנלרך לבאר מהלך שתי השנים כמולדותיהן וכקביעותיהן אליבא דרב הונא ואליבא דשמואל. לכן נאמר אליבא דרב הונא, שהיתה השנה המעוברת קלרה, ים לנו לשער מולד סופה קרוב יותר לרחם השנה על הפשוטה (שהוא המולד ור"ה דלהתקד), שכל מה שים כין המולד וכין ר"ה נחשב לשנה העוברת, כמה שנתבאר והיא היתה קלרה, ואלו מעריכים אנחנו את המולד ה' י"ג, ור"ה קבעינו כשבת כג"ל, אנחנו מוסיפים על השנה י"ח שעות מלבד הכ"ד שעות שנלרכים לרחיי'. ועל כרחנו שהי' המולד כסוף יום ה' או כתהלת ליל שני שיהיו כלי כ"ד שעות עד תהלת ליל שבת שהי' הא הרחיי', ור"ה כשבת,

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> תורה מציון עמוד מס : 182 הודפס ע"י אוצר החכמה

והוא שתה מולד (ור"ה) דלמתקד. ואם נסיס ע"ז המולד ד' י"ז, יתרון מולדות שנה פשוטה כמרוכה כנ"ל, יהי' מולד דהשתא ג' י"ז, ולא ירחה הירח עד תחלת ליל ה', ור"ה נקבע בשני ולא קדיס רק חד יומא.

אבל לעולא, שהשנה המעוברת היתה מרוכה (ר' מעוברים על כרחנו שהקדיס המולד לר"ה כמו שאפשר קרוב להתחלת ליל ה' עד כלא יהיו כ"ד שעות עד הלילה, ולמשל שהי' שעה אחת אחר תחלת הלילה, וסימנו ה' א' ולא ירחה הירח בכא כמרוכה עד תחילת ליל שבת, ור"ה בשבת, זהו המולד ור"ה דלמתקד. ואם נסיס עד זה המולד ד' ימים י"א מיוטטן, יתרון מולדות שנה פשוטה כשהיא נחה בקלרה, (כמו שמלאתי זה הסיעור בכדיקת יתרונות החמתים של שתים עשרה שנה.) יהי' מולד דהשתא ג' ח' י"א, וכשהוא מהלך בקלרה כאותו המולד, הוא מהלך באותן כ"כ שעות מ"ב מיוטטן יותר מי"כ מעלות, ויהא נרחה בתחלת ליל ג', ור"ה דהשתא נקבע בח' הסריס ביום כ', ולא מייתרת סיהרא רק חד יומא. **וזהו** שאמרו תליכא דרב הונא "דל ירחא תליא בהדי ירחא חסירא", חסוך ירח מלא מאשה זו לעומת ירח חסר משנה שעברה, והם שמונה לעומת שמונה, ותליכא דעולא לאמרו "דל ירחא הסירא בהדי ירחא מליא", שהם נ"כ שמונה לעומת שמונה. "ואכתי חד יומא", כמו שבארנו מדרך מהלך הלבנה לר' הונא ולעולא ומדרך סדר הקבלה לרב הונא היו בשנה המעוברת שמונה חסרים וחמשה מלאים, ובפשוטה היו שמונה מלאים וארבעה חסרים, וכאן כולם הם י"ב חסרים וי"ג מלאים. והוא נגוי מדרך הקבלה בהוספת יום אחד, ולעולא היו במעוברת שמונה מעוברים וחמשה חסרים, ובפשוטה שמונה חסרים וארבעה מעוברים, וכאן כולם י"ב מעוברים וי"ג חסרים, והוא נגוי מדרך הקבלה בגרעון יום אחד, וע"ז אמרו תליכא דר"ה "לא אדעתייהו דאינשי", שאינו עולה על דעת האנשים שכ"ל יכוונו קביעותם יותר קרוב מזה, וכמו שפירשנו לעיל, ותליכא דעולא אמרי "שכרי אתחוויי' כו'. ועכ"פ כ"ד עכו כדין וכדת להקנת כל ישראל, (ולא הטעו ב"ד אם מספר י"ג או כ"ה אינם זוגות ולא יכלו להלקס לשני הלאים שוים ?) ואמרי החם בשאי קמפלגי בעבור שנה דחניא כו'. פי', רב הונא אית לי' כראב"ג דשנה שנה רגו אחד שלשים, ומתניתן דאין פוחתין ואין מוסיפין לא תיירי בשנה מעוברת לדברי הכל, לכן אם היתה אחת השנה המעוברת שלפני הפשוטה ז' חסרים, יכלו ב"ד לאחר גם את הדם העבור שיהיו שה שמונה הסרים, ותחת כן יכלו לעשות שמונה מעוברים בשנה הפשוטה שלאחריו, וזהו דין מתניתנו:

ולעולא דאית לי' כת"ק דשנה שנה שלשים (וכן לרב הונא אם רגו ב"ד יכלו לעשות העבור שלשים), והיתה אחת שנה המעוברת ז' מלאים, ואם אחד העבור היו שה שמונה מלאים, יכלו החת כן לעשות שמונה חסרים בשנה הפשוטה שלאחריו, וזהו דין מתניתנו לעולא, דתליכי' אפשר להיות שמונה חדשים מעוברים רק בשנה מעוברת, לכן, ותחת כן, יכלו להיות רק שמונה חסרים (ולא ח' מלאים) בשנה הפשוטה שלאחריו'. ורב הונא דמפרש למתניתן בתרי גיסי הוא משום דסבר לי' כראב"ג בשבור שנה, וזה הוא טעם לשכח מיך חלוי מהלוקתן בשבור שנה, ולא תוכל לכוון דעת התום' והמשכיס אחריהם גם כזה דמפרש "שנה שלפני' מעוברת" שהיא לותה השנה שעשו בה ח' מלאים או ח' חסרים, מיך חלוי מהלוקתן בשבור שנה? דכיון שהיא לותה השנה בעלמה שהחזיקו בה ח' מלאים או ח' חסרים מה לי. אם אחד העבור בין המלאים או בין החסרים, הלא לא תוסף ולא תגרע השנה בין אם תאמר עבור שנה שלשים ובין אם תאמר הדם, ומיך יהי' מהלוקתן הלוי כזה.

עד הנה דברנו מתוקימתא הגמ' למתניתן דאין פוחתין כו' לרב הונא ולעולא, והיתה מהשתתו בתהלה שלא לעסוק לעת עתה בעניו הסמוך לו, והוא תוקימתא הגמ' להברייתא דאין עוברת הלה אלא כו'. דמוקמי לה כאחריס, ולאחור כדעת אחריס, דקשיא לן כנוה טובא, מפני שכבר תרך לנו המאמר. אבל מפני שנעשו בה בקלהו לעיל נגיע פה לפני הקוראים איזו קושיות חולי יתגבר לב ההכמים לייסב אותם או מקלהם ויקילו מעלי ונשאו אחתי. הקושיא היתה היא. מאי דאיתא ההם "אמר לי' רב הונא בר אחבה לרבה אחריס מניינא אחת למשעינן? הא קמ"ל דלא בעינן מליה לקדם ע"פ הראיי", דמשמע שזו התשובה היא רבה, וזה קשיא טובא, דבר"ה (דף כ' ח') איתא "רבא אמר הא דאתי רבה בר שמואל אחריס היא דתניא כו', ואלתא דרבה בר שמואל מסיים "בזה ראה וקדש"? וכיון אם הוא לעבר או לקדם כדמוקי התם רבא, או רב לגירסת הלא"ם, מ"מ כזה ראה וקדם הוא, ומיך יאמר הכא רבא דלאחריס לא בעינן מליה לקדם ע"פ הראיי'? **ועוד** קשיא מאי דאתא הכא "מתקיף לה רבינא והאיכא יומא דשעי ויומא דאתלתין בעין, כיון דליתא בכל אחת לא קאמיכ". משמע מדבריהם דמאי דאמרי אחריס אחריס ד' ימים בפשוטה והמשה במעוברת בגוהג זה הסדר ברוב השנים. אבל אינו כן, מפני שיתרון שנה פשוטה על בנ"ד ימים הוא ה' שעות, מ"ה ועוד מיוטטן, ויתרון שנה מעוברת על שמ"ג ימים (שזהו מכסר הימים "שהמשה" לאחריס) הם כ"ח שעות, ל"כ ועוד מיוטטן. (ולא נדקדק בועוד.) ואם

תכפול

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

תכפול י"ב פעמים ח' שעות מ"ח מינוטען, כמספר י"ב פעמים פסוקות שבמחזור י"ט, ועוד תכפול ז' פעמים כ"ח שעות ל"ב מינוטען, כמספר שבע שני המעברות שבמחזור הזה, ותחבר שני המכומים יחד תמלא סך הכל עשרה ימים ט"ו שעות ועוד מינוטען, ונמלא מוכרחים להוסיף יום לשנה לעבר פעם על י"ט שנות המחזור ועוד יפחר מותר ט"ו שעות לשנה ראשונה שבמחזור הבא שבלירוף יתרונה יוכרחו להוסיף יום אחד גם עלי', והנה עשרה מי"ט (או י"ח מעברים) הם הרוב פעם שיוכרחו להוסיף עליהם יום אחד, ולמה תמרו כיון דליתא בכל שתא? תדרשא, ד' בפסוקה וה' במעוברת ליתא בכל שתא מפני שהם רק במעוט הפעם? וכבר הרגים בזאת הקושיא הרבה היטים ראו"ם ני', בספרו יסודי העבור. (ותדרשא, תרמ"ט, לד 34, בהערה) רק שהוא מניע תוצאה בלופן אחר, ובמהרה נזר לומר שם שדברי המקנן ואתרלן שניהם חינם מן הגמרא כו', בעוד שהדבר נאמר בפשט לומרו והוא רבינא בעל הגמרא, ומי זה לא ידע דלחריס בזמן הרחוי' קיימי? ומה הועל הגמ' שם מפרש' לא פירושה כיונן? הזות המאמר מוכיח עליו בפשלה הגלולה והוכחה ההכוכה כמו שהוא לפנינו, ולא מפני שאין אנו רואים עשם בהתכוכה נמחוק אותה ואת השלה גם יחד! אבל עליו לפשפש ולחקור עד שנמלא טעם הדבר.

ונחזור לעניננו, ונניע עוד קושיא אחת. הנה רמינו בשנה מעוברת לאחריס דר' משרשיא, אין בשמוסיפין יום אחד בין תשרי לניסן שנורשין יום אחד מבין ניסן לאחרי כדי שיהא ר"ה בל' ביום הגף וכין ר"ה לר"ה רק חמשה ימים. וקשיא דאם תקנו כזה את הימים שבין ר"ה לר"ה, אבל לא תקנו את הימים שבין עשרת לעשרת דגם כזה אחרי אחריס ד' ימים בפסוקה וחמשה ימים במעוברת, ואם יחסרו יום א' מבין יום הגף לר"ה, בע"כ שיחסר י"כ, בשנה זו, זה היום מבין עשרת לר"ה, ומבין ר"ה לעשרת הבא לא יחסר ולא יעדיף כלום, ונמלא שיהיו רק ג' ימים מעשרת לעשרת בפסוקה, דמן עשרת לר"ה בכסדרן הם ק"ג יום, ומן ר"ה לעשרת בפסוקה הם ר"ח יום וכ"ה הם ג"ל יום, ואם יחסר היום הנזכר יהי' מעשרת עד ר"ה רק ק"ב יום, וכ"ה יהיו ג"ג ימים בין עשרת לעשרת? **ובין** עשרת לעשרת הקודם לאלו שהדם העביר ביניהם יהיו שבה ימים (לא חמשה); מעשרת לר"ה של שנת העבור ק"ג ימים כסדר, ומר"ה עד עשרת, שהי' התוספת מחמת העבור, יהיו רע"ח ימים, והנרעון לא יוכל להיות קודם עשרת, ויהיו שפ"ד ימים כפ"ה, שהם שבה בין עשרת לעשרת? ואין

יפרכמו לאחרים את סדרן?

ועל כולם רואים לניחנו את רבינו הגאון ז"ל על גליון הש"ם (סוכה כ"ד :) שכתב, וקי"ל דלא הוי בקי ר' מאיר בסוד העיבור", וזה דבר מתמיהה, דבכמה מקומות בגמ' שקלו ושרו אליבייהו דאחריס, ובמה משניות ובריימות חוקמו כוותייהו, וגם על מתניתן דחלבים, שמחלקו בה ר' ישמעאל ור"ע, אמרו שם, הא אחריס היא'?

ועוד זאת לדעת דלפי פי' רש"י ז"ל בשנה מעוברת דר' מאיר, דה"ל דלא ירתא כו', שמאחרין את ניסן ואייר, ע"ב, א"כ יהי' לפי אחריס עשרת פעמים שבה ושמים שבעה, ולא פליגי אר' שמעי' כ"ת בהמשה א"כ אפשר גם לאחריס שבה בלא רגלים, (ר"ה ו' ב') בגון דאקדמי בתוך הרגל בשבה, ולשנה הבאה הי' עשרת בשבעה, דכי מעת שבה בפיון שנה מליא רגלים לא מלו, ותו לא מצינן למימר בדברי התום' (שם ד"ה שנה בלא רגלים) בשוף רגל ראשון דאסתקד מלערף לאחלת רגל דאשתא, מפני שיום אחד האסיק בתשיים ועכ"פ עובר בחותו היום משום דשנה מליא. אבל לפי פירוש רש"י שפירש שמאחרין את ניסן, שיכולין לאחר את סיון לו אב, ויהי' עשרת לעולם שבה, ור"ה ביום הגף, אבל קושייתנו הנ"ל ממנין הימים קלי בדוקתה.

ובדרך הנב מניע עוד מה שקשה לי להבין מוקימתא דגמ' בסוכה (ד' כ"ד ב') וז"ל, כי מקלסינן יום טוב דאחון (של מנ) בערב שבת מדהי דהוין לי', מאי טעמא" כו', ופריך, ומי דהוין לי' והא תנן אלבי שבת קריבין ביוהכ"פ ואמר ר' זירא כו' הא דתניא יום הכפורים שחל להיות ערב שבת כו' וכמולאי שבת כו', פי' ומשוינן מהך מתניתין ומהך ברייתא דאלו דהוין? וע"ז אמרו לא קשיא הא רבנן הא לאחריס היא, דתניא אחריס אומרים אין בין" כו'. ואני תמיה ולא אבין מאי אהנו לן דעת אחריס לתרן הקושיא? אלו הי' דעת אחריס דדחינן ומוקי למתניתין כאחריס הוה שפיר ומתרן לאוקי את דעתו דדהין שהיא מדיוקא בעלמא, משום דקתני ע"ב שבתוך החג ולא קתני ערב פסח שחל להיות בשבת עיי"ש, והי' לו ידים מוכיחות לומר דמתניתין כהאי תנא. אבל השתא גם דעת אחריס היא אלא דהוין, וקאי בשיטתא דמתניתין דחלבי שבת ובשיטתא דברייתא תשאר יותר חזקה הקושיא". ומי דהוין לי' והא תנן כו', ואמר ר' זירא כו', ואחריס אומרים כו'. ומאי זה דאמרי לא קשיא כו'? ואחזור להענין.

ואף שמוהל סבר לה כרב הונא דאמר שמואל כו' בשיטת מלחין

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תורה מציון - ד <ז ט> תורה מציון עמוד מס : 184 הודפס ע"י אוצר החכמה

מלחין שמה, כפירש"י שניהם מן המשרים מלחין. שוהו ח' משוברין וחרבעה משרין שכלל ימיהם שלש מאות וחמשים ושמה והיא שנה פשוטה, כמו שהזכרנו לעיל, והוא כרב הונא דשבדיון ח' בין מלחים וכין חמרים.

ואף רבי סבר לה כרב הונא דתניא מעשה בו' שמת שנה מעוברת היתה, פי' השנה שלפניו דהיו סברו לומר שחותה השנה היתה מעוברת ורבי לא יזכור מה שהי' בחותה שנה, וחפשר שזכר גם את העיבור של השנה שלפני' אבל לא. וכר את קביעותי' ואם עשו חדש העבור שלשים או כ"ט יום, דשבר לי' כרשב"ג זקינו, ואמר לפניו ר' שמעון בר רבי שעשו עבור שנה שלשים, ואחתקך עשינו שניהם מלחין, שעשו ח' מעוברין מלבד חדש העבור והיו שם תשעה מלחים, ותחת כן עשו תשעה חמרים כשנה הפשוטה שלאחרי' שעתה כלתה, ורחמה חדש בזמנו. וזהו שאמר לו תלתא (הסרין יותר) לכהדי תלתא (מלחים יותר) וקם לי' כדוכתי'. עד כאן דברי הבאור.

והנה שלמתי את נדרי אבר נדב לבני אותי לבאר את הסוגיא החמורה הזאת בחופן שחסכים לתלמוד כמהלך הירח וברחיית הירח, וכשיטורים והשערות המתהגים והנוהגים בקביעות שעפ"י הרחוי', כאשר נמלאים בתלמודנו, וכאשר השתיק לנו רבינו משה בן מיימון ז"ל, וכאשר לקטתי מספרי התוכנים החדשים. ושלן לבי שלשה בידי כשהי"ת להסיר מעלי' את המעטפות הישנות ולהלבים אותה מהלנות, להוסיפה בין רוזנים ומחוקקי ארץ, ופיה תפתה בחכמה. ולא נעלם ממני שלא נמרתי אותה בשלימות, שהשרירים הדוחים והחדשים גם עמדי, ולריכים תקונים והוספות, (וגם דעת אחרים לא נחפרשה עוד). ואני כשל כחי מרוב עבודה לחתם ולעיין בספרים שונים ולא ברית אולם אנכי ויתיו כשל עלי ארץ. לכן כאשר נוף הסוגיא מתפרשת בחר היטב, הנני נותנה לפני הקוראים **בראשית בכורה**, ומבקש אני מכל קורא הכס לחקור ולהתבונן בהמאמר, ולגלות דעתו בדברים של טעם אם להסכים או להתנגד אליו, וקנאת סופרים תרבה חכמה. ואני על משמרתי אעמודה בעזי"ת.

שמואל הלל ב"ר משה הלוי

במבונה אייזיקם

סימן ב'.

חדש אד"ר שמרבין בשמחה **וששון** לפ"ק.

הנה הגם הלוח רחיתי בתו"מ חוברת כ"ג ס"ו סי' ד'

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה